

בס"ד. שיחת ליל ב' רחוקה"מ סוכות, ה'תשי"ג.

— שמחת בית השואבה —

בלתי מוגה

א. סוכה — צריכה להיות דירת עראי דוקא, ולא דירת קבע, ולכן "סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה"¹, כי, "למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע"². אמנם דירת עראי זו, צריך לעשותה קבע — "תשבו כעין תדורו, מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע ודירתו עראי"³.

ונמצא, שמצות סוכה מורכבת משני הפכים: מחד גיסא — מוכרחת להיות דירת עראי דוקא, ולאידך גיסא — צריך לעשותה קבע, היינו, לעשות מעראי קבע, ועי"ז מתקיימת המצוה.

ובירושלמי⁴ איתא: "כתיב⁵ בסכות תשבו, ואין תשבו אלא תדורו, כמה דאת אמר⁶ וירשתם אותה וישבתם בה" (שאין הכוונה על הישיבה אלא על הדירה⁷).

ולהעיר, שגם בהענין ד"וירשתם אותה וישבתם בה" מודגשת השייכות של עראי וקבע:

הישיבה בארץ היא באופן של קבע, כמארז"ל⁸ שאילו זכו היתה הכניסה לארץ (תיכף לאחר היציאה ממצרים, כמ"ש בשירת הים⁹ "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך גוי") באופן של גאולה אמיתית ושלימה שאין אחרי' גלות¹⁰, ולכן נאמר על זה ענין הירושה — ש"אין לה הפסק"¹¹;

אבל הדרך לבוא לארץ ישראל היתה ע"י ההליכה במדבר, ששם היו בני ישראל במעמד ומצב של עראי, שזהו"ע "בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים"¹².

(7) קה"ע שם.	(1) משנה ריש סוכה.
(8) זח"ג רכא, א.	(2) גמרא שם.
(9) בשלח טו, יז.	(3) שם כח, ב. טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס
(10) ראה גם עירובין נד, א. שמור"ר	תרלט.
רפל"ב. ועוד.	(4) שם פ"ב ה"י.
(11) ב"ב קכט, ב.	(5) אמור כג, מב.
(12) אמור כג, מג.	(6) פ' ראה יא, לא (וראה אוה"ת אמור ע'

(פ). קפ.

ב. והענין בזה בעבודת האדם¹³:

כללות העולם הוא בדוגמת סוכה¹⁴, ויש בו החיבור וההשתתפות של עראי וקבע, כי:

מחד גיסא — מציאות העולם הו"ע של עראי, שהרי מצד עצמו אין לו שום מציאות, כיון שנברא מ"אין", לא דבר, וגם לאחר שנברא, כל קיומו אינו אלא מצד דבר הוי' שמהוה ומחי' אותו בכל רגע, ומצד עצמו הוא הוה ונפסד כו'¹⁵.

ולאידיך גיסא — אמרו חז"ל "שוקיו זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראותו"¹⁶, "נתאוהו הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים"¹⁷, ומבואר בחסידות¹⁸ שכשם שדירת האדם למטה היא באופן שעצם ומהות האדם דר בהדירה, כן הוא גם בהדירה לו ית' בתחתונים, שנעשה למטה התגלות העצמות, שהוא אמיתת המציאות — שזהו"ע של קבע באופן היותר נעלה.

כלומר: ענין העראי שבמציאות העולם, הוא באופן היותר נמוך, למטה גם מה"עראי" דסוכה — שהרי גם דבר עראי יש לו קיום עכ"פ באותה שעה, משא"כ מציאות העולם, הנה גם באותה שעה שהוא קיים, הרי מצד עצמו אינו מציאות כלל; ואילו ענין הקבע שנעשה במציאות העולם ע"י עבודתם של ישראל לעשות לו ית' דירה בתחתונים, הוא באופן היותר נעלה — להיותו דירה לעצמותו, אמיתת המציאות, שאין אמתו כאמתת כל הנמצאים¹⁹.

ג. וכשם שמצות סוכה היא באופן שהסוכה היא דירת עראי, והאדם צריך לעשותה קבע — כך גם בכללות העבודה בעולם, "לעבדה ולשמרה"²⁰, לעשות לו ית' דירה בתחתונים, צריכים להיות ב' הענינים הנ"ל:

כאשר מחשיבים את העולם לדבר קבע, אי אפשר לעשותו דירה לו ית', כשם שסוכה שלמעלה מעשרים אמה (שאדם עושה דירת קבע)

17) ראה שם פי"ג, ו. תניא רפ"ו.
18) ראה בהנסמן בתו"מ סה"מ שבט ע' שח הערה 32.
19) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ג.
20) בראשית ב, טו. וראה בהנסמן בתו"מ סה"מ חשון ע' רעא הערה 10.

13) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 92 ואילך.
14) ברשימת ההנחה — שהובאה ראי' לזה מדברי חז"ל. — וראה לקמן ס"כ.
15) ראה תניא שעהיחווה"א בתחלתו. סה"מ תרמ"ג ע' צז.
16) במדבר"ר רפ"י.

פסולה. ולכן צריכים להחשיב את העולם לדבר עראי, היינו, שכל הדברים הגשמיים, עניני העולם, צריכים להיות אצלו דבר טפל ובטל, ועשייתו אותם הוא כמו שעושים דבר בדרך עראי.

ולאידך גיסא — הדברים הגשמיים שהם באופן של עראי, צריך לעשותם קבע ע"י עבודתו לה' בהדברים הגשמיים גופא, היינו, שנוסף על עבודת ה' בענינים הרוחניים, תורה ותפלה, צריכה להיות העבודה גם בהדברים הגשמיים גופא, כמו באכילה ושתיה, ע"ז שמברך תחלה וסוף, וכן ע"י כללות העבודה באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"²¹ ו"בכל דרכיך דעהו"²².

ד. וביאור הענין:

כאשר מציאות העולם ועניניו הגשמיים תופסים אצלו מקום חשוב, אזי הגשמיות גורמת ניתוק מהרוחניות, שאינם יכולים לשכון שניהם יחד, כמובא בחסידות²³ מ"ש בחובת הלבבות²⁴ שכשם שלא ישכנו אש ומים בכלי אחד, כך לא ישכנו בלב אחד אהבת ה' ותענוגי עוה"ז.

ומלבד זה, גם אם הגשמיות לא היתה גורמת ניתוק מהרוחניות, והיו יכולים לשכון שניהם יחד — הרי כיון שהכוונה היא שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, צריכים להמשיך ולגלות אלקות בדבר שאין לו מציאות ומעלה כלל, ובמילא, כאשר ממשיכים אלקות בדבר גשמי שיש לו תפיסת מקום וחשיבות, לא נשלמה הכוונה העליונה.

ולכן צריך להיות נרגש אצל האדם שהדברים הגשמיים הם דבר עראי, ועד לתכלית העראי (באופן היותר נמוך) — שאינם מציאות כלל; ודבר עראי זה צריך לעשותו קבע, ועד לתכלית הקבע (באופן היותר נעלה) — דירה לו ית', ע"ז שעושה את הדברים הגשמיים עצמם "כלי" לאלקות.

ה. וענין זה מודגש באופן קיום מצות סוכה:

בנוגע לסכך הסוכה — "אמר קרא²⁵ באספן מגרנך ומיקבך, בפסולת גורן (קשין) ויקב (זמורות ואשכולות ריקנים) הכתוב מדבר", ולא ב"גורן עצמו ויקב עצמו" (הקשין עם התבואה ואשכולות עם הענבים)²⁶,

24) שער ח פ"ג אופן כה. וראה פתח

השער לשער אהבת ה'.

25) פ' ראה טז, יג.

26) סוכה יב, א (ובפרש"י).

21) אבות פ"ב מ"ב.

22) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות

23) שו"ע אדה"ז אר"ח סקנ"ו ס"ב.

23) סה"מ הי"ש"ת 76. וראה לקו"ש ח"ט

שלכן מסככין בפסולת גורן ויקב דוקא. ובזה מרומז העדר החשיבות דעניני העולם (עראי) — שנחשבים כ"פסולת" בלבד.

ועי"ז — נעשית קיום מצות סוכה באופן ד"תשבו כעין תדורו", ש"אוכל ושותה ומטייל בסוכה ומשנן בסוכה"²⁷, היינו, שלא רק לימוד התורה, אלא אפילו הענינים שבמשך כל השנה כולה אינם אלא עניני הרשות, אכילה ושתיה וטיול, הרי עשייתם בסוכה היא מצוה, ומכריכים עליהם ברכה מיוחדת כו'.

ונקודת הענין — כאמור — שכאשר נרגש אצלו שעניני העולם אינם אלא עראי (פסולת) בלבד, אזי ביכלתו לעשות את עניני העולם כלים לאלקות (מצוה).

ו. ובאופן כזה נעשית התחלת העבודה של השנה החדשה:

לאחרי ר"ה עשיית ויוהכ"פ שבהם נעשה התיקון דשנה שעברה, שהרי ביוהכ"פ סולח ומוחל הקב"ה על כל הענינים הבלתי רצויים, הנה ביום הראשון דחג הסוכות — "ראשון לחשבון עוונות"²⁷ — מתחילה העבודה של השנה החדשה.

ולכן, בהתחלת סדר העבודה של השנה החדשה מדגישים מיד את מטרת העבודה — במצות סוכה, דירת עראי, שהאדם עושה אותה קבע — שצריך להיות נרגש שכללות העולם הו"ע עראי, תכלית העראי, והעבודה היא לעשותו קבע, תכלית הקבע, דירה לו ית'.

ואף שתכלית העראי ותכלית הקבע הם הפכיים בתכלית — הנה על זה ישנה נתינת כח מהעבודה דיוהכ"פ, שסיומה וחזתמה בהכרזה "הוי" הוא האלקים"²⁸, שתוכנה של הכרזה זו — שמציאות הטבע (אלקים בגימטריא הטבע²⁹) לאמיתתה היא למעלה מהטבע (הוי"³⁰), ובכח זה יוצאים לעבודה דעשיית הסוכה, לעשות מתכלית העראי תכלית הקבע.

ז. וענין זה נלמד ממ"ש "בסכות תשבו, ואין תשבו אלא תדורו, כמה דאת אמר וירשתם אותה וישבתם בה":

החילוק שבין ירושה ("וירשתם") למתנה ומכר³¹ — שבמכר צריך

קפט, א. ועוד. תניא שעהייה"א רפ"ו. ובכ"מ.
 (30) ראה סידור (עם דא"ח) מד, ב ואילך.
 פירוש המלות לאדהאמ"צ פקל"ט. ובכ"מ.
 (31) ראה לקו"ש ח"ג ע' 115 ואילך,
 ובהנסמן בהערות שם.

(27) תנחומא אמור כב. וראה בהנסמן בתו"מ סה"מ תשרי ע' קמו.
 (28) ואתחנן ד, לה. ועוד.
 (29) פרדס שיי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה
 פ"ו (ד"ה והמרגיל — קכא, ב). של"ה פט, א.

הקונה לשלם מנכסיו עבור הדבר הנמכר, ואפילו במתנה שאין המקבל משלם עבורה, הרי "אי לאו דעביד לי' נייחא לנפשי" לא הוה יהיב לי' מתנתא"³²; משא"כ ירושה, שאינה תלויה כלל במעמד ומצב או פעולת היורש, כי אם מצד היותו בן, "ברא כרעא דאבוה"³³.

וענין זה ישנו אצל כאו"א מישראל, בני אברהם יצחק ויעקב, כמו שאומרים³⁴ "מה יפה ירושתנו" — שענין זה הוא אצל כל בני"בשוה, מבלי הבט על חילוקי הדרגות במעמד ומצב מצד עבודתם (שהרי ירושה אינה תלויה במעמדו ומצבו של היורש), שמזה גופא מובן שזהו"ע נעלה ביותר שאי אפשר להגיע אליו ע"י עבודה, ולכן בא בירושה דוקא, ירושה שאין לה הפסק, שזהו"ע שלמעלה מהגבלה, שאינו יכול לבוא ע"י עבודה הקשורה עם הגבלת הכלים.

ומצד ענין הירושה שבישראל ("וירשתם אותה") נעשה "וישבתם בה" — בארץ ישראל: "ארץ" — "למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה"³⁵, ו"ישראל" — ע"ש "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"³⁶, היינו, שלא להתפעל לא מאנשים ואפילו לא ממלאכים ("אלקים"), אלא לעמוד במסירה ונתינה לאלקות, באופן ד"חבוקה ודבוקה בך יחידה לייחדך"³⁷.

ומצד ההתקשרות להקב"ה — אין שום הגבלות, ובמילא, יכולים לעשות מעראי, קבע, מתכלית המטה, דירה לו ית'.

ח. ועי"ז נעשית ההמשכה על כל השנה כולה באופן שגם הענינים הגשמיים (עראי) הם בקביעות ובהרחבה:

ידוע³⁸ ש"עיקר הדין שבר"ה הוא על הגופות .. אין אדם נידון בר"ה אלא לעניני עוה"ז כו", ולכן, "גם הרחמים (י"ג מדות הרחמים) הממתיקים את הדינים .. נמשכים כ"כ למטה עד שמתלבשים בגשמיות". וענין זה מודגש גם בחג הסוכות — שבו נידונים על המים³⁹, ענין הגשמים, שכוללים כל הענינים הגשמיים⁴⁰.

(36) וישלח לב, כט.

(37) נוסח הושענות דיום ג' דחגה"ס.

(38) לקו"ת דרושי ר"ה נט, ב.

(39) ר"ה טז, רע"א (במשנה). וש"נ.

(40) ראה תו"מ ח"ג ע' 92, ובהנסמן שם

בהערה 111.

(32) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ

טז, א. ב"ב קנו, א.

(33) יונת אלם רפ"ב. וראה פרש"י ד"ה

כבעל — כתובות צב, א. תוד"ה מקמי —

יבמות ג, א.

(34) בנוסח תפלת השחר. וראה תניא פל"ג.

(35) ב"ר פ"ה, ח.

ומצד ענין הקביעות שבמצות סוכה — נמשכים כל הענינים הגשמיים באופן של קביעות,

ובפשטות — שנה טובה ומתוקה בפועל ובגלוי בכל המצטרך לכאור"א ולבני ביתו, בכני חיי ומזוני רויחי, ובאופן ד"ושמחת בחגך"⁴¹, מתוך שמחה.

* * *

ט. בנוגע לבריאת האדם — שנברא כדי להשלים את הכוונה דעשיית דירה לו ית' בתחתונים, עי"ז ש"ויניחיהו בגן עדן לעבדה ולשמרה"²⁰ — איתא במדרש⁴² ש"אדם וחוה כבני עשרים שנה נבראו". וכיון שכן הוא הסדר מצד הבריאה, ש"עולם על מליאתו נברא"⁴², ורק לאחר חטא עה"ד, שהעולם אינו כתיקונו, יש גם הקדמת השנים עד שנעשים "כבני עשרים שנה", הרי מובן, שגם עתה, הנה עיקר ותכלית העבודה היא כשנעשים בני עשרים שנה, שאז נתמלא כחו של האדם.⁴³

ובלשון המשנה⁴⁴ — "בן עשרים לרדוף":

אף שהפירוש הפשוט ד"לרדוף" הוא "אחר מזונותיו, לאחר שלמד מקרא משנה וגמרא ונשא אשה והוליד בנים, צריך הוא לחזור ולבקש אחר מזונות"⁴⁵,

— וכפי שמבאר אדמו"ר הזקן בהלכות ת"ת⁴⁶, ש"בימיהם שהיו לומדים עם הנערים מבן עשר שנים ואילך חמש שנים משנה וחמש שנים תלמוד", עד גיל עשרים שנה, כי, "גם אחר הנישואין (ש"תחלת זמנה הוא מבן שמונה עשרה", "בן שמונה עשרה לחופה"⁴⁴) יוכל ללמוד ב' או ג' שנים [ב' שנים — שנת הי"ט ושנת הכ', או ג' שנים — להדעה ש"בן שמונה עשרה לחופה" היינו בתחלת שנת י"ח⁴⁷] בלי טרדה גדולה כ"כ בטרם יוליד בנים הרבה" —

הרי כיון שפרנסה גשמית תלוי' בפרנסה רוחנית, כמ"ש⁴⁸ "אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו'", היינו, שברכת ה' בענינים

(46) פ"ג ה"א.

(47) דעת הרמב"ם — הל' אישות פט"ו

ה"ב (וראה מ"מ והערות להל' ת"ת שם).

תו"מ ח"ב ע' 145.

(48) ר"פ בחוקותי.

(41) פ' ראה טז, יד.

(42) ב"ר פי"ד, ז.

(43) ראה פי' מהרז"ו שם.

(44) אבות ספ"ה.

(45) פי' הרע"ב שם.

הגשמיים היא בתנאי קיום התומ"צ — מובן, שביחד עם הרדיפה אחר מזונות גשמיים צריכים גם לרדוף אחר מזונות רוחניים⁴⁹.

ויש להוסיף בזה, שלאחרי הסדר ד"בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה כו' בן חמש עשרה לגמרא⁴⁴ (עד גיל עשרים), שעיקר ההתעסקות היא בלימוד התורה — אזי מתחיל סדר העבודה ד"בן עשרים לרדוף" בנוגע לענין המעשה (קיום המצוות, כולל בירור עניני העולם), שהרי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"⁵⁰, וכמודגש גם בנוגע למצות הקהל: "תקרא את התורה גו' הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו' למען ישמעו ולמען ילמדו גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת גו' ליראה את ה' אלקיכם וגו'"⁵¹.

ומזה מובן בנוגע לתלמידי הישיבות (שרבים מהם נוכחים עתה כאן) שהם בסביבות גיל עשרים שנה — עיקר זמן העבודה — שאצלם צריך להיות הענין ד"לרדוף" ("יאגן זיך") בנוגע ללימוד התורה (שהרי כל זמן שנמצאים בין כתלי הישיבה אין להם דאגות הפרנסה כלל), לשגשג ("שטייגן") בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עז.

י. וגם ענין זה מודגש בחג הסוכות — שבו מתחיל סדר העבודה דכל השנה כולה:

נוסף על מצות סוכה — ישנה גם מצות נטילת ד' מינים, כמ"ש⁵² "ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'", וסדר נטילת ד' המינים — שהברכה היא "על נטילת לולב" דוקא, כיון ש"במינו גבוה מכולן"⁵³.

והענין בזה — כמבואר במדרש⁵⁴ שד' המינים רומזים על ד' סוגים בבנ"י, החל מאלה שיש בהם תורה ומעשים טובים, טעם וריח, עד לאלה שאין בהם לא טעם ולא ריח כו' (אף שיש בהם המעלה ש"גדלים באחווה"⁵⁵), "אמר הקב"ה יוקשרו כולם אגודה אחת", וכמ"ש⁵⁶ "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם".

[ולהעיר, שהענין ד"אגודה אחת" הוא רק "לעשות רצונך בלבב שלם", כפי שמצינו מש"נ לחזקיהו בנוגע לשבנא "לא תאמרן קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר"⁵⁷, כיון ש"קשר רשעים הוא, וקשר רשעים

(49) ראה גם תו"מ שם ריש ע' 95.

(50) קידושין מ, ב. וש"נ.

(51) וילך לא, יא"ג.

(52) אמור כג, מ.

(53) סוכה לז, ב.

(54) ויק"ר פ"ל, יב.

(55) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 224 ואילך.

וש"נ.

(56) בנוסח תפלת ימים הנוראים.

(57) ישע"י ח, יב.

אינו מן המניין⁵⁸. ולאידך, כאשר הקשר והאגודה היא "לעשות רצונך בלבב שלם", אזי קושרים וכוללים גם את אלה שהם בבחינת ערכות שאין בהם לא טעם ולא ריח, ועד כדי כך, שבלעדם לא נתקיימה המצוה!].

והנה, הלולב ("כפות תמרים") ש"יש בו טעם ואין בו ריח", מורה על אלה "שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים":

"ריח" מורה על מצוות שקיומם אינו מצד הטעם, אלא מפני היותם רצונו ית', ואילו "טעם" מורה על תורה, לפי שלימוד התורה צריך להיות בהבנה והשגה דוקא, ועד כדי כך ש"בתורה שבע"פ אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל"⁵⁹.

ולכן, "לולב" שיש בו טעם ואין בו ריח, רומז על תלמידי חכמים, ולכל לראש תלמידי הישיבות, שנמצאים במשך כל היום בד' אמות של תפלה ותורה, ותורתם אומנתם, ואין להם עסק עם גשמיות העולם, חרישה וזריעה כו', ובמילא, אין להם אפשרות לקיים המצוות התלויות בארץ, וכיו"ב.

וזהו שהברכה היא על נטילת לולב (שרומז על בני תורה) דוקא — ע"ד מ"ש במדרשי חז"ל⁶⁰ "מאן אינון נטורי קרתא (שומרי העיר) .. אלו סופרים (מלמדי מקרא) ומשנים (מלמדי משניות) .. וכן הוא אומר⁶¹ אם ה' לא יבנה בית וגו'" (סיפ' דקרא אם ה' לא ישמר עיר, וזהו בלימוד התורה⁶²), והיינו, שעל ידם דוקא נמשכת הברכה — "ברוך (מלשון המשכה⁶³) אתה הוי' אלקינו מלך העולם" — שיומשך הוי' שלמעלה מהטבע, בטבע (אלקים), שע"ז יהי' בנין העולם לעשותו דירה לו ית'.

יא. וענין זה מודגש גם בנוגע לנענועים — ששיעור הלולב צריך להיות גדול יותר "כדי לנענע בו"⁶⁴:

ובהקדמה — שהנענוע הוא ענין עיקרי בנטילת לולב (כמודגש גם בלשון המשנה⁶⁵ "קטן היודע לנענע חייב בלולב"), והוי בכלל שירי (מכשירי⁶⁶) מצוה⁶⁷, אלא שאינו מעכב, כדמוכח מהא ד"יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים, פטור,

63 ראה תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

64 סוכה לב, ב.

65 שם מב, א.

66 תוד"ה עובר — שם לט, א.

67 ראה שד"ח כללים מערכת הנו"ן כלל

מזו. וש"נ.

58 סנהדרין כו, א.

59 הלי' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

60 פתיחתא דאיכ"ר. ב. וראה ירושלמי

חגיגה פ"א ה"ז.

61 תהלים קכו, א.

62 פי' מת"כ לאיכ"ר. וראה קה"ע

לירושלמי.

מפני שהוציאו ברשות⁶⁸, ואמרינן בגמרא⁶⁵ "לא שנו אלא שלא יצא בו אבל אם יצא בו חייב", ופריך, "הא מדאגבהי נפק בי", ומשני, "כשהפכו", ולא משני בשלא נענע⁶⁶. ועד שמצינו בירושלמי⁶⁹ שמזה למדים גם בנוגע למצות מילה, ש"אפילו על ציצין שאין מעכבין במילה (אפילו) אם פירש חוזר".

וענין הנענועים הוא — "מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים"⁵³.

והנה, אף שהנענועים הם עם כל ד' המינים, מ"מ, העיקר בזה הוא הלולב⁷⁰. ובזה מרומז שההמשכה בעולם היא ע"י לימוד התורה (ענינו של הלולב), היינו, שבכחם של בעלי תורה לעצור את הענינים הבלתי־רצויים (רוחות רעים וטללים רעים) ולהמשיך כל טוב גם בגשמות, בני חיי ומזוני רויחי.

וכל זה נעשה ע"י לימוד התורה, ובאופן של יגיעה בתורה דוקא, כפירוש רש"י⁴⁸: "אם בחוקתי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", והיינו, שלא מספיק (ואין זה "קונץ") הלימוד בסדרי הישיבה, אלא גם כאשר יצא י"ח לפי השעון, והוא כבר עיף, ואם יכריח את עצמו להוסיף וללמוד אזי יהי' הלימוד ללא "געשמאק" — צריך להוסיף ולהתייגע בלימוד התורה, יגיעה דייקא, ללא "געשמאק"⁷¹, ועי"ז פועלים המשכת הברכות מלמעלה, "ונתתי גשמיכם בעתם", בכל העולם כולו.

* * *

יב. איתא בגמרא⁷² "אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז, שנאמר⁷³ אז ימלא שחוק פינו". אבל, ענין זה הוא בנוגע לענין של שמחה וזמרה סתם, משא"כ שמחה וזמרה שמביאה תועלת בעבודה — לא רק שמותרת, אלא עוד זאת, שיש חיוב בדבר.

ובפרטיות יותר:

ענין השמחה והזמרה פועל שהעבודה תהי' בנקל יותר, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷⁴ שכאשר חייל הולך למלחמה, הולך הוא עם "מאָרש" (שיר־לכת), ודוקא עי"ז מנצח במלחמה. כלומר: לא זו בלבד

(68) שם מא, ב (במשנה). (72) ברכות לא, א. תושוע או"ח סו"ס

תקס. (69) שבת ספ"ט.

(70) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1162. (73) תהלים קכו, ב.

(71) ראה גם לקו"ד ח"ד תשעה, א. (74) ראה סה"ש תש"ה ע' 3. ע' 59. סה"מ

תשי"ע ע' 104. ע' 191.

שה"מארש" אינו מבלבל למלחמה, אלא אדרבה, שגורם ניצוח המלחמה. וכמו כן בעבודה — שלא זו בלבד שענין השמחה אינו מבלבל לעבודה, אלא אדרבה, עי"ז נעשית העבודה מתוך עריכות ("געשמאַק"), ואז היא בשלימותה ובמילואה ובהידור.

ועוד ענין בזה:

כיון שענין השמחה והזמרה הוא דבר המותר, הנה אם לא מנצלים אותו לעניני קדושה, הרי נוסף לכך שחסרה התועלת בקדושה, עלול הדבר להתפרץ בענינים אחרים, ולא רק בענינים שאינם קדושה, אלא גם בענינים שאינם דברי הרשות.

כלומר: דבר המותר ע"פ תורה — דרוש הוא לאדם גם מצד הטבע (דלא כדבר האסור ע"פ תורה, שגם מצד הטבע אינו דרוש להאדם), וסו"ס מתבטא ומתפרץ הדבר באיזה אופן. ובמילא, אם לא מנצלים אותו לקדושה, עלול הדבר להתפרץ בענינים בלתי-רצויים.

ובפרט אצל אלה שהם בהסוג ד"בן עשרים לרדוף" — כי, מצד התגברות הכח והמרץ ("ענערגיע") בשנים אלה, עלול טבע השמחה והזמרה להתפרץ בענינים אחרים, ולכן, מודגש יותר הצורך לנצל טבע השמחה והזמרה לעניני קדושה, כדי למנוע את ההתפרצות בענינים אחרים. ומה גם שהשמחה והזמרה מוסיפה תועלת בעבודה שעיקרה ותכליתה הוא בהזמן ד"בן עשרים לרדוף", כנ"ל.

ואם הדברים אמורים בכל השנה כולה, עאכו"כ בחג הסוכות, שאז מקיימים את המצוה "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וגו'"⁵², ואיתא במדרש⁷⁵ "במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן אנו יודעין דישראל אינון נצחייא", הרי בודאי צריך לילך עם "מארש" של נצחון.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זאָגט אַ פריילעכץ ניגון". — שיתחילו הבחורים, תלמידי הישיבות, וזו תהי' התחלה טובה גם עבור הבעלי-בתיים.)

[ניגנו ניגון שמח, ובאמצע הניגון, הפסיק כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר:]

יג. ברצוני לומר הקדמה כללית:

כיון שהסדר בשמחת בית השואבה הי' באופן ש"לא היו עושין

(75) ויק"ר פ"ל, ב. ועוד.

אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה⁷⁶ — ישנם בעלי מרה-שחורה שעושים עתה חשבון האם הם בכלל סוגים הנ"ל, וכיון שנראה להם שאינם בכלל סוגים הנ"ל, עומדים הם מן הצד כו'.

צריכים איפוא להקדים ולהבהיר שלא עכשיו הוא הזמן לעריכת חשבונות. עכשיו הוא הזמן להיות בשמחה, ולא לעסוק בעריכת חשבונות, וחבל על הזמן של עריכת חשבונות, כיון שבינתיים אי אפשר להיות בשמחה.

אלא מאי, הטענה היא שזהו ענין ששייך ל"חסידים ואנשי מעשה", והוא לא אוחו בדרגא זו ("ער האלט ניט דערביי") — מוטב שיהי' בשמחה אפילו אם אינו אוחו בזה.

— בנוגע לישיבה בסוכה, מצינו⁷⁷ שכל מי שפטור מן הסוכה ויושב בסוכה נקרא הדיוט. ואעפ"כ ראינו כמה וכמה שישבו בסוכה גם בשעה שהיו פטורים ממצות סוכה. והתירוץ לזה: מה איכפת לו שיקרא הדיוט — העיקר שבינתיים יושב הוא בסוכה⁷⁸!...

ועד"ז בנדו"ד: מה איכפת לו אם הוא בכלל הסוגים הנ"ל שראויים לשמוח בשמחת בית השואבה, אם לאו, ובמילא עושה הוא דבר שאינו אוחו בו — העיקר שבינתיים שמח הוא בשמחת בית השואבה; אלא מאי, יש בכך ענין של חיצוניות — הרי חג הסוכות הוא "ראשון לחשבון עונות"⁷⁹, ובמילא, אם צריך להיות אצלו איזה מעשה "עולה", יפטור את עצמו עי"ז שיתנהג כמו "חסידים" אף שעדיין לא הגיע לדרגא זו — ע"ד שנפטרים מלהזקק לצדקה עי"ז שמבקשים "לעקאח" בערב יוהכ"פ⁷⁹.

ועוד זאת, שיפעל על עצמו בדרך קבלת עול לשמוח בשמחת בית השואבה כמו "חסידים", אף שעדיין לא הגיע לדרגא זו — אזי יבוא סוכ"ס לדרגא זו.

וע"ד הסיפור⁸⁰ שכאשר התאוננו בפני רבינו הזקן על כך שחסידים עוסקים בענינים נעלים כמו התבוננות באהבה ויראה כו' אע"פ שאינם שייכים אליהם, נענה רבינו הזקן ואמר: "אזוי, אזוי"? ! יקויים בהם פסק

78) ראה אוצר מנהגי חב"ד (תשרי) ס"ע

שג ואילך. וש"נ.

79) ראה שם ס"ע קפב ואילך. וש"נ.

80) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 200. וש"נ.

76) רמב"ם הל' לולב פ"ח הי"ד.

77) רמ"א או"ח ס"ו"ט תרל"ט. שו"ע

אדה"ז שם סכ"ג.

המשנה! ... — בשמעם את דברי רבינו הזקן, שמחו מאד, ושאלוהו מהו פסק המשנה? וענה להם: "כל⁸¹ מי שאינו כו' ועושה עצמו כאחד מהם, אינו מת מן הזקנה עד שיהי' כאחד מהם"!

* * *

יד. דובר לעיל שבמצות סוכה נרמזת כוונת כללות הבריאה — נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים — שהעולם הו"ע של עראי, וצריכים לעשותו דירת קבע להקב"ה, ע"י קיום המצוות.

והנה, כשם שבמצוות ישנם מצוות כלליות ומצוות פרטיות,

— וכדאיתא בגמרא⁸² "תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה וכו', בא דוד והעמידן על אחת עשרה וכו', בא ישעי' והעמידן על שש וכו', בא מיכה והעמידן על שלש וכו', חזר ישעי' והעמידן על שתיים וכו', בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר⁸³ וצדיק באמונתו יחי", והפירוש בזה (ע"פ דברי המהרש"א ועוד מפרשים⁸⁴), שאין זה ענין של מיעוט ח"ו, אלא שמצאו מצוות כלליות הכוללות את כל שאר המצוות, ועד לענין האמונה שהיא מצוה כללית הכוללת את כל המצוות, אשר על ידה באים לקיום כל המצוות —

כן הוא גם בנוגע לכוונת הבריאה, שנוסף על ההתעסקות עם כל פרט ופרט שבעולם לעשותו ענין של קדושה, שזוהי כללות עבודתם של בניי (עליהם נאמר⁸⁵ "ואתם תהיו לי גו' גוי קדוש"), כמ"ש⁸⁶ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" — ישנו גם כללות ועיקר ענין המקדש: בית המקדש כפשוטו, שממנו נמשך ענין הקדושה בכל העולם (וכמבואר בתניא⁸⁷ שהשראת השכינה בביהמ"ק וקד"ק היא בדוגמת השראת כללות החיות במוחין שבראש שממנו נמשך החיות בכל הגוף).

ובהתאם לכך, יש להתעכב על עניני העבודה בביהמ"ק השייכים במיוחד לחג הסוכות, ולבאר ענינם באופן השייך לכאו"א מישראל, וגם בזמן הגלות ובחוץ לארץ — בעבודת האדם, בביהמ"ק הפרטי שבו, שזוהי הכוונה ד'ועשו לי מקדש", שיהי' "ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד⁸⁸.

81) פאה בסופה.	85) יתרו יט, ו.
82) מכות כג, סע"ב ואילך.	86) תרומה כה, ח.
83) חבקוק ב, ד.	87) פנ"א ואילך.
84) ראה תפארת ישראל פנ"ד — הובא	88) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א.
ונתבאר ביהל אור ס"ע מז ואילך.	ועוד.

טו. מעניני העבודה בביהמ"ק בחג הסוכות — הו"ע ניסוך המים, לאחר הקדמת שאיבת המים, שאז היתה עיקר השמחה דשמחת בית השואבה, עלי' אמרו⁸⁹ "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

ובענין זה מצינו חילוק בין שאר העבודות שבמקדש — שכל העבודות שבביהמ"ק היו ביום דוקא, כפי שלמדים ממ"ש⁹⁰ "ביום צוותו" (מלבד איברים ופרדים שהולכים וקרבים כל הלילה⁹¹), משא"כ ניסוך המים — "אפילו נסכם בלילה יצא"⁹², ועאכו"כ ההכנה לניסוך המים ע"י שאיבת המים שהיתה בלילה דוקא, שאז הי' עיקר זמן השמחה, עד ש"לא טעמנו טעם שינה כו"⁹³.

[וענין נוסף בחג הסוכות בשנה זו, מוצאי שנת השמיטה — מצות הקהל — כפי שמצינו במפרשי הירושלמי⁹⁴ בפירוש דברי הירושלמי "כבר הבדיל מראש" (לפי גירסא זו), "דס"ל שפ' הקהל קרא בליל מוצאי י"ט .. ואיכא נמי ברכת הבדלה די"ט .. ופי' כבר הבדיל מראש קודם שקרא, דהא היו צריכין לעשות הבימה שעמד עלי' המלך"].

וכיון שבעבודות שבביהמ"ק הגשמי מצינו שניסוך המים שונה מכל שאר העבודות, כולל גם ניסוך היין, שכל העבודות היו ביום, ושאיבת המים לניסוך המים היתה בלילה — מובן שכן הוא גם בעבודה הרוחנית בנפש האדם.

טז. ויש להקדים תחילה ביאור החילוק שבין מים ליין⁹⁵:

יין — יש לו טעם ("געשמאַק"), ועד שפועל שמחה — "משמח אלקים ואנשים"⁹⁶, משא"כ מים אין להם טעם, ורק כאשר צמאים נהנים משתייתם. ולכן, רק השותה מים לצמאו מברך שהכל נהי' בדברו⁹⁷, משא"כ יין, שלעולם מברכים על שתייתו, ללא תנאים.

וענינם בעבודה בנפש האדם: יין — מורה על ענין ההשגה, והיינו, שעבודתו היא ע"פ שכל, שאז יש לו "געשמאַק" בדבר, משא"כ מים

89 (סוכה נא, סע"א (במשנה).
 90 צו ז, לח. וראה מגילה כ, ב. רמב"ם
 הלי' מעשה הקרבנות רפ"ד.
 91 ברכות כו, ב.
 92 רמב"ם הלי' תמידין ומוספין פ"י ה"ז.
 93 סוכה נג, א.
 94 שירי קרבן לירושלמי סוטה ספ"ז.
 וראה גם לקוטי לוי"צ אנ"ק ס"ע רס.
 "רשימות" חוברת קסח ע' 8.
 95 ראה גם שיחת שמחת בית-השואבה
 דאשתקד ס"ד ואילך (תו"מ ח"ד ע' 45
 ואילך).
 96 ס' שופטים ט, יג.
 97 ברכות מד, א (במשנה). וש"נ.
 טוש"ע (ואדה"ז) או"ח סר"ד ס"ז (סי"ג).
 סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ז ה"ז. וש"נ.

מורה על העבודה באופן שאין לו "געשמאָק" בדבר, ואעפ"כ עובד עבודתו בגלל שכן הוא רצון הקב"ה, ויש לו "צמאון" לקיים רצונו של הקב"ה.

והנה, אף שענין השמחה קשור עם יין, "אין אומרים שירה אלא על היין"⁹⁸, מ"מ, יש מעלה גדולה יותר בשמחה הקשורה עם מים, כי: השמחה הקשורה עם יין — כיון שבאה מצד הטעם וההשגה, הרי, כשם שההשגה היא במדידה והגבלה, כך גם השמחה שנעשית על ידה היא במדידה והגבלה, היינו, שלפי מדת ההשגה תהי' השמחה.

משא"כ השמחה הקשורה עם מים — כיון שמצד השכל אין מקום לשמחה זו (שהרי אין לו געשמאָק כו'), אלא השמחה היא בגלל שכן הוא רצונו של הקב"ה, אזי השמחה היא בלי גבול, דכשם שהוא ית' בלי גבול, כך גם השמחה הקשורה עם קיום רצונו ית' היא בלי גבול.

ולכן אמרו "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו" — כיון ששמחה זו היא בלי גבול (משא"כ בשמחה שהיא במדידה והגבלה, יכול להיות שמחה גדולה יותר).

יז. ועפ"ז יש לבאר הטעם שניסוך היין הי' ביום דוקא, משא"כ בניסוך המים היתה השאיבה בלילה דוקא:

החילוק שבין יום ללילה — ש"יום" מורה על מעמד ומצב של אור וגילוי⁹⁹, הן בנפשו והן בחלקו בעולם, שאז אין פלא שבני ישראל לומדים תורה ומקיימים מצוות, כיון שרואים בגילוי ש"היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"¹⁰⁰, ו"באור פניך נתת לנו כו' תורת חיים"¹⁰¹, הן בעוה"ז והן בעוה"ב — שזהו כללות ענין העבודה במקדש שהיא ביום דוקא; משא"כ "לילה" מורה על מעמד ומצב של חושך, שזהו ההעלם וההסתר דזמן הגלות¹⁰², ש"אותותינו לא ראינו וגו'"¹⁰³.

והנה, גם במעמד ומצב של "יום" אין להסתפק בעבודה שמצד ההשגה, שזהו"ע היין, אלא צריך להיות גם ענין הקבלת-עול, יסוד העבודה¹⁰⁴, שזהו"ע המים; ועאכו"כ במעמד ומצב של "לילה" — הרי בודאי שיש הכרח בענין הקבלת עול (מים) לצורך העבודה.

העמידה.

98) שם לה, א. וש"נ.

102) ראה בהנסמן בתו"מ סה"מ אדר ע' פא הערה 16.

99) ראה בראשית א, ה. תו"א וירא יד,

103) תהלים עד, ט.

סע"א. סה"מ תש"ח ע' 118. ע' 239. ועוד.

104) ואתחנן ד, ו.

104) תניא רפמ"א.

101) נוסח ברכת "שים שלום" בתפלת

יח. וזהו תוכן הענין דשאיבת המים לניסוך המים בלילה:

גם במעמד ומצב דחשכת הלילה, שאינו רואה כיצד לילך בדרכו, ואינו רואה את האפשרות לקיים רצונו של הקב"ה, ונדמה לו שעליו להתנהג לפי תנאי הזמן והמקום כו' — אומרים לו שהציווי על העבודה דביהמ"ק (ברוחניות הענינים) הוא בתקפו במשך כל שית אלפי שנין, ולכן, גם ב"לילה" עליו להתכונן לעבודה בביהמ"ק — לא מצד השכל, אלא באופן של קבלת עול, שזהו"ע דניסוך המים,

והיינו, שאין לו להמתין עד שיאיר אצלו הגילוי ד"שמש הוי"מ¹⁰⁵, אלא גם בלילה, ועוד לפני זה, החל מהזמן שנסתיימה הקרבת תמיד של בין הערביים (ונסגרו שערי העזרה¹⁰⁶), שאז מתחיל להחשיך והולך וגובר משעה לשעה, הנה "מכאן ואילך — לשמחת בית השואבה"⁹³: הוא לא יכול לשכב לישון (שהרי אם ישכב לישון, מי יודע מה יהי'...), אלא במשך כל הלילה — "לא ראינו שינה בעינינו"⁹³ — מתכונן הוא לניסוך המים, ועושה זאת (לא בדרך כפי' והכרח, אלא) מתוך שמחה גדולה, בידעו שזהו רצונו של הקב"ה — שיצא מביהמ"ק וילך לשאוב ("שעפן און שעפן") מים חיים כדי לנסך ע"ג המזבח, אפילו בלילה, ועכ"פ ביום.

וענין זה מהוה הוראה ונתינת כח על כל השנה כולה — אשר מבלי הבט על חשכת הגלות, שמצד זה הנה לא זו בלבד ש"אתם המעט מכל העמים"¹⁰⁷, אלא כן הוא גם אצל בני"ע עצמם כו', ומיום ליום גובר והולך החושך כו', אעפ"כ, אין להתפעל מזה, אלא צריכים לילך מתוך שמחה גדולה, ובאופן ד"לא ראינו שינה בעינינו", ומתוך שטורעם, "תקעו והריעו ותקעו כו"¹⁰⁸ — לחפור ולגלות את ה"מים חיים" שבלבו פנימה דכאו"א מישראל.

ועי"ז פועלים כן גם למעלה — ש"לא ינום ולא ישן שומר ישראל"¹⁰⁹, וממשיך ברכה והצלחה לבני"ע באופן שלמעלה ממדידה והגבלה (כשם שעבודתם היא למעלה מהמדידה וההגבלה דשכל כו') בכל עניניהם, ובפרט בעניני תומ"צ, החל מהצלחת הפעולה לגלות את ה"מים חיים" שבכאו"א מישראל, להיות באופן ש"יעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם", שגם אצל אלה שנדמה שאצלם אינו כן

(105) ראה לקו"ש חיי"ח ע' 310, ובהנסמן

(107) ואתחנן ז, ז.

(108) סוכה נא, ריש ע"ב (במשנה).

(109) תהלים קכא, ד.

(106) ראה מדות ספ"א.

כו', הנה ע"י השמחה והריקודים פועלים גם אצלם "לעשות רצונך בלבב שלם".

* * *

יט. בהמשך להמבואר לעיל (סי"ד ואילך) שגם פרטי העבודות שבביהמ"ק (כמו ניסוך המים) מהווים הוראה בעבודה — יש לבאר גם בנוגע למצות סוכה, שנוסף על כללות ענינה שהיא דירת עראי שעושים אותה קבע, שמורה על כללות העבודה דעשיית דירה לו ית' בתחתונים, שעניני העולם שהם עראי, עושים מהם דירת קבע לו ית' (כנ"ל בארוכה) — הרי גם פרטי הדינים שבסוכה מהווים הוראות בפרטי עניני העבודה בנפש האדם.

מפרטי הדינים דסוכה — "שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח"¹¹⁰, ש"אם היו שתים זו אצל זו .. עושה דופן שיש ברחבו יותר על טפח ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות (כצורת אות ה', שיש לה ב' דפנות שלימות, ודופן א' קצר שנפסק מב' הדפנות¹¹¹) ודיו"¹¹².

יש חקירה בדין זה¹¹³ — שיכולים לפרשו כב' אופנים, ויש ביניהם נפק"מ לדינא: (א) מעיקר הדין אין צורך בג' דפנות שלימות, אלא מספיק שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. (ב) כשישנם ב' דפנות ושלישית אפילו טפח, נחשבת גם הדופן השלישית לסתומה.

יש ראי' שע"י הטפח חשיב כל הדופן כסתום (כאופן הב') — ממה שאמרו¹¹⁴ "מיגו דהוה דופן לסוכה הוה דופן לשבת", וכיון שלענין שבת בעינן מחיצה, עכצ"ל, שע"י הטפח חשיב כל הדופן כסתום.

כ. וביאור הענין:

בנוגע לג' הקוין דאות ה' — שבתמונתן הם ג' הדפנות דסוכה — ידוע¹¹⁵ שב' הקוין המחוברים מורים על מחשבה ודיבור שיש חיבור ביניהם, והקו הג' שהוא קצר ונפסק מב' הקוין מורה על המעשה, שהוא לבוש הנפרד ובא ע"י הפסק.

ס"ע צג ואילך.

(110) סוכה ו, ב. וש"נ.

(114) סוכה ז, א.

(111) ראה גם "רשימות" חוברת קטו ע' 8.

(115) ראה תו"א מג"א צה, סע"ב. לקו"ת

(112) רמב"ם הל' סוכה פ"ד ה"ב. שו"ע

ר"פ בלק. ספר הלקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך

או"ח סתר"ל ס"ב.

אותיות, פרטי האותיות ס"ע תתט ואילך.

(113) ראה מרחשת ח"א סט"ז. ועוד.

וש"נ.

הובא בהמועדים בהלכה (לרש"י זוין) סוכות

וזהו שאמרו חז"ל¹¹⁶ "בה' נברא העולם הזה" — לפי שבריאת עוה"ז היא ע"י ג' הענינים דמחשבה דיבור ומעשה: מחשבה — כמארז"ל¹¹⁷ "במחשבה אחת נברא העולם", דיבור — "בעשרה מאמרות נברא העולם"¹¹⁸, ומעשה — כמאמר רז"ל¹¹⁹ שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה.

[ועפ"ז מבואר¹²⁰ טעם השביתה בשבת הן מדיבור והן ממעשה, אע"פ שלמעלה (אצל הקב"ה) היתה השביתה רק מדיבור, שהרי ההתהוות היתה ע"י הדיבור בלבד — כיון שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה.

ובאמת מצינו גם אצל האדם למטה שדיבור חשיב מעשה — עקימת שפתיו הוי מעשה¹²¹, שלכן המחמר אחר בהמתו בשבת חייב, אע"פ שאין זה אלא דיבור בלבד, שמנהיגה בקול¹²²; אלא שאצל האדם נחשב הדיבור למעשה זוטא בלבד, ואילו דיבורו של הקב"ה הוא מעשה רבה, שהרי ע"י הדיבור נתהווה העולם בפועל ממש¹²³].

ונמצא, שהתהוות העולם היא ע"י ג' הענינים דמחשבה דיבור ומעשה, אלא שהמשכה במעשה בפועל היא באופן של הפסק (כמרומוז בקו השלישי דאות ה' שהוא נפסק מב' הקוין שמורים על מחשבה ודיבור), שזהו מ"ש¹²⁴ "בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", שעולמות בריאה ויצירה (שדוגמתם הם מחשבה ודיבור) הם מחוברים, משא"כ עולם העשי' הוא באופן של פירוד והפסק — "אף עשיתיו", אף הפסיק הענין¹²⁵.

אמנם, תכלית הכוונה בבריאת העולם באופן של פירוד והפסק היא — שישראל ע"י עבודתם יפעלו חיבור ואיחוד העולם עם אלקות, לעשותו דירה לו ית'.

וענין זה מרומוז בדין דפנות סוכה שהם בצורת אות ה' שבה נברא עוה"ז — נוסף על כללות הסוכה שהיא דירת עראי שהאדם עושה אותה קבע, ורומזת על כללות עוה"ז שמצד עצמו הוא עראי, וישראל ע"י

121) סנהדרין סה, א. וראה ב"מ צ, סע"ב.

122) שבת קנג, ב ובפרש"י.

123) ראה גם "רשימות" חוברת קנא ע' 15 ואילך. וש"נ.

124) ישעי' מג, ז.

125) ראה לקו"ת וסה"ל שבהערה 115.

116) מנחות כט, ב.

117) זח"ב, כ, א. הובא בלקו"ת תצא לה,

א.

118) אבות רפ"ה.

119) ב"ר פמ"ד, כב.

120) ראה לקו"ש ח"א ע' 80 ואילך.

וש"נ.

עבודתם עושים ממנו דירת קבע לו ית' — שאע"פ שדופן הג' הוא קצר ונפסק משתי הדפנות (שמורה על הפירוד וההפסק שבעולם), מ"מ, חשיב כדופן סתום (להורות על החיבור והאיחוד שנעשה ע"י העבודה).

כא. וענינו בעבודה בנפש האדם — שכח המעשה צריך להיות מחובר ומאוחד עם הכחות הנעלים דדיבור ומחשבה ובטל אליהם, עד כדי כך, שההנהגה במעשה בפועל ע"י הגוף מצד עצמו תהי' בדרך ממילא כפי רצון הנשמה, וכדאיתא בירושלמי¹²⁶ ד"מנפשי' כרע".

ובהקדמה — שכשם שבכללות העולמות תכלית הכוונה היא לא עולם הבריאה ועולם היצירה, אלא עולם העשי' דוקא, עוה"ז הגשמי ממש¹²⁷, כך גם בעוה"ז גופא תכלית הכוונה היא לא כחות הנפש, שכל ומדות, אלא הגוף הגשמי דוקא, היינו, שהגוף הגשמי יהי' בטל בתכלית, ועד שמצד עצמו מתנהג כפי רצון הנשמה.

ולדוגמא: דבר האסור — צריך להיות מופרך לגמרי גם מצד גורו של יהודי, כך שבדרך ממילא לא ייעשה ("עס וועט זיך ניט טאָן") אצלו דבר איסור, וכמו בהמה שמטבעה אינה קופצת לתוך דבר המזיק כמו אש¹²⁸, אף שאין לה הבנה, כיון שזהו דבר שנוגע בעצם מציאותה.

ועפ"ז יש לבאר הדין¹²⁹ שבעה"ב המאכיל פועלים דבר איסור צריך לשלם להם דמי הסעודה — דלכאורה אינו מובן: הן אמת שנפשו של אדם קצה בדבר איסור, אבל אעפ"כ, כיון שסוכ"ס אכלו (לפי שלא ידעו שזהו דבר האסור) ושבעו, כך שבעה"ב חסך להם את הממון של סעודה זו, יש לו ליפטר מלשלם להם דמי הסעודה, ועכ"פ שלא יצטרך לשלם אלא דמי בשר בזול¹³⁰ — אך ע"פ הנ"ל מובן, דכיון שנפשו קצה בדבר איסור, הרי גם גורו קץ בו, ובמילא, לא נעשה שבע מאכילה זו, ויצטרך לאכול סעודה נוספת!

כב. והנה, האמת היא שלהיות מדריגה זו מאירה בגילוי — הרי זה ענין ששייך רק אצל צדיקים, דכיון שאין להם רע כלל (כמבואר בתניא¹³¹), היינו, שהם במעמד ומצב כמו לפני החטא, כפי ש"עולם על

(129) ראה תרומות פ"ו מ"ג. ירושלמי שם ה"ב. רמב"ם הל' תרומות פ"י ה"י. וראה גם בכורות לז, א. רמב"ם הל' מכירה ספט"ז. טושו"ע חו"מ סרל"ד ובסמ"ע שם סק"ד. (130) ראה כתובות לד, ב. וש"נ. (131) פרק י.

(126) ברכות פ"ב סה"ד. הובא בתוס' שבת קיח, סע"ב. ועוד. (127) ראה תניא רפ"ו. (128) ראה שו"ע חו"מ ר"ס שפג, ורמ"א שם סו"ס תיח ובסמ"ע שם. וראה גם אג"ק חי"א ס"ע תג ואילך.

מילואו נברא"42, וכמו שיהי' לעתיד לבוא, ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"132 — הנה גם מצד הגוף לא שייך שיהי' אצלם ענין בלתי רצוי ח"ו, וכמ"ש133 "לא יאונה לצדיק כל און".

ולא זו בלבד שמצד הגוף לא שייך אצלם דבר איסור, אלא עוד זאת, שביטול הגוף הוא עד כדי כך שעושה מעצמו גם ענינים של הידור מצוה וכדומה.

וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שבעת שהשתתף באחת האסיפות של גדולי ישראל134, וביניהם גם הגאון רבי חיים מבריסק, הבחינו הרבנים בהנהגת אדנו"ע בנטילת ידים לסעודה, ששופך ג' פעמים על כל יד, ושאלוהו היכן הוא המקור להנהגה זו, והשיב להם, שבזה הרגע אינו זוכר את מקור הדברים, אבל, כיון שנוהג כן, בודאי יש לזה מקור. והוסיף, שהרגיל את גופו שיתנהג מעצמו כמו שצריך להתנהג, ובמילא, כיון שאצלו נעשה כן ("בא אים טוט זיך אַזוי"), הרי זו ראי' שכך צריך לעשות! — ואח"כ הראה להם את המקור להנהגה זו.

— כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר זה כמה פעמים, ובשינויי נוסחאות135, וכנראה שאירע ב' פעמים: פעם אחת — הראה את המקור על אתר, ופעם אחרת אמר כהנ"ל.

והיינו, שאצל צדיקים ישנו החיבור דכח המעשה עם הכחות הנעלים מצד הגוף עצמו ובדרך ממילא.

אבל אצל אלה שאינם שייכים למדרגה זו — הרי מצד הזוהמא שירדה לעולם ע"י חטא עץ הדעת136 [כולל גם בנוגע לבנ"י, שאף שבמ"ת פסקה זוהמתן137, הרי ע"י חטא העגל חזרה זוהמתן138], הנה מצד הגוף יש מקום שייעשה ("עס זאָל זיך טאַן") ענין בלתי רצוי; ואצלם תובעים שיהי' החיבור דכח המעשה עם הכחות הנעלים עכ"פ בדרך עבודה, בנוגע לפועל.

כג. זוהי ההוראה שלמדים מדין דפנות הסוכה שהם בציוור אות ה', ב' דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפח, שאף שדופן הג' נפסק, מ"מ, חשיב כסתום ומחובר עם ב' הדפנות:

132) זכר' יג, ב. ובהנשמך שם.
 133) משלי יב, כא.
 134) ראה גם סה"ש תרפ"ה ע' 91 ואילך.
 135) ראה גם סה"ש תרצ"ו ע' 98, ובהנשמך שם.
 136) ראה שבת קמו, רע"א. וש"נ.
 137) שבת שם. זחר ח"א נב, ב. ח"ב קצג, ב.
 138) זחר שם. וראה תניא ספלו".

למרות ההפסק שבין כח המעשה לכחות הנעלים, "אף עשיתיו", אף הפסיק הענין — אין זה צריך להיות הפסק לגמרי והפסק אמיתי ח"ו, כי אם ע"ד הפרסא והפרוכת שבין קודש הקדשים לקודש, שאין זה הפסק לגמרי, שהרי גם לאחרי הפרוכת ה"ז קודש, וכמו כן צריכים לפעול בנוגע להפסק בין כח המעשה, שמורה על גשמיות, לכחות הנעלים, שמורים על רוחניות — שגם בהדברים הגשמיים, דברי הרשות ועובדין דחול, יומשך ויורגש ענין הקדושה¹³⁹.

והיינו, שגם בשעה שעוסק בענינים גשמיים, אשר, יש כאלה שנדמה להם שזוהי גשמיות ממש, חומריות, שהרי הוא אוכל כמו שכולם אוכלים, ושותה כמו שכולם שותים, וכיו"ב — הנה אצלו יורגש קדושה בכל ענינים אלו, כיון שעושה אותם כדי למלא שליחותו בעולם, לחבר גשמיות עם רוחניות ואלקות, שזהו תוכן חיבור כח המעשה עם הכחות הנעלים המרומז בדופן הג' שנעשה מחובר לב' הדפנות ע"ז שנעשה כסתום.

ועי"ז באים להשלמות דמ"ם סתומה דלעתיד לבוא, כמ"ש¹⁴⁰ "לסרבה המשרה", מ"ם סתומה באמצע התיבה, שהרי זמן הגלות הוא בדוגמת מ"ם פתוחה שיש בה פירצה והפסק, כמ"ש¹⁴¹ "חומות ירושלים אשר הם פרוצים", מ"ם פתוחה בסוף התיבה, שזהו מצד החטא כו', משא"כ לעתיד לבוא לא יהי ענין של פירצה והפסק, וכמ"ש¹⁴² "אין פרץ ואין יוצאת גוו", וטעם הדבר — כפי שממשיך בפסוק שלאח"ז¹⁴³ — "אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו", היינו, שישראל ע"י עבודתם סותמים את הפירצה, ופועלים את המ"ם סתומה דלעתיד לבוא. [ניגנו ורקדו בשמחה רבה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלא קומתו ורקד על מקומו, ואח"כ אמר על הניגון והריקוד בשמחה: "אָ סימן אַז ס'הָאָט אָנגערירט".]

* * *

כד. דובר לעיל (סכ"ג) אודות החילוק שבין זמן הגלות לזמן הגאולה, שבזמן הגלות ישנה מ"ם פתוחה אפילו בסוף התיבה, משא"כ בזמן הגאולה תהי' מ"ם סתומה אפילו באמצע התיבה — שענין זה מורה

(139) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מילה (ע' רג ואילך). וש"נ.
פ"ד ואילך (דרמ"צ ו, ב ואילך).
(140) ישעי' ט, ו. וראה ספר הערכים
(141) נחמי' ב, יג.
(142) תהלים קמד, יד.
(143) שם, טו.
חב"ד מערכת אותיות התורה — מ"ם (ב)

על שלילת האפשרות של יניקה שלא כדבעי, אלא כל הענינים הם בשלימות הרצוי, הן ברוחניות, ובמילא גם בגשמיות, ככל היעודים שנתפרשו בתורה, כמו "ונתתי גשמיכם בעתם גו' והשבתי חי' רעה מן הארץ וחרב לא תעבור בארצכם"¹⁴⁸, "אפילו חרב של שלום"¹⁴⁴.

אמנם, כיון שהתחלת כל הענינים היא בתורה, כמארז"¹⁴⁵ "אסתכל באורייתא וברא עלמא", וכפי שדרשו חז"ל¹⁴⁶ על הפסוק¹⁴⁷ "ואהי' אצלו אמון", א"ת אמון אלא אומן, "התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה", כמשל האומן שיש לו דיפתראות ופינקסאות כו' — הרי גם הפעולה דמ"ם סתומה בעולם (סתומת הפירצה דזמן הגלות) נעשית ע"י הקדמת ענין המ"ם סתומה בתורה.

והענין בזה — כדאיתא בגמרא¹⁴⁸ "מ"ם פתוחה מ"ם סתומה — מאמר פתוח מאמר סתום", ומבואר בזה¹⁴⁹ ש"מאמר פתוח" קאי על גליא דתורה, ו"מאמר סתום" קאי על נסתר דתורה, פנימיות התורה.

כלומר: אף שבמתן-תורה ניתנו כל עניני התורה, מ"מ, ישנם ענינים שניתנו בגלוי — נגלה דתורה, ויש ענינים שנשארו בהעלם ובנסתר — נסתר דתורה, והתגלותם תהי' לעתיד לבוא, כפירוש רש"י (ממדרשי חז"ל¹⁵⁰) על הפסוק¹⁵¹ "ישקני מנשיקות פיהו", "מובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי' ומסתר צפונותי'", שזהו"ע רזי תורה שילמד משיח את כל העם¹⁵².

והרי מובן שאין הכוונה שכאשר לומדים נסתר דתורה שוכחים ח"ו נגלה דתורה, כי אם, שהלימוד הוא באופן שבכל ענין שבתורה מגלים את הפנימיות והנסתר שבו (שהרי נגלה דתורה ופנימיות התורה אינם שתי תורות ח"ו, אלא פנימיות התורה היא הפנימיות והנסתמה של נגלה דתורה), והיינו, שמגלים במאמר הפתוח שלאמיתתו של דבר הרי הוא מאמר סתום.

ועי"ז פועלים דוגמתו גם בעולם — כפי שיהי' בשלימות לעתיד לבוא, שאז יקויים היעוד "כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"¹⁵³, היינו, שפנימיות התורה תהי' בגילוי ממש, ועי"ז יתגלה גם

הערכים חב"ד שם ס"ד (ס"ע קצד ואילך).
וש"נ.

150) ראה לקו"ש ח"כ ע' 184 הערה 31.
חכ"ב ע' 77 הערה 68. וש"נ.

151) שה"ש א, ב.
152) ראה לקו"ת צו יז, א. ובכ"מ.

153) ישעי' יא, ט.

144) תענית כב, ב.

145) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

146) ב"ר בתחלתו.

147) משלי ח, ל.

148) שבת קד, א.

149) פרש"י שם. הובא ונתבאר בשל"ה

בית הגדול בסופו (לז, ב ואילך). וראה ספר

האלקות שהי' נעלם ונסתר בכל עניני העולם, כמ"ש¹⁵⁴ "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו גו".

וכללות הענין בזה — שכל הענינים תלויים בלימוד התורה, שלכן אמרו חז"ל¹⁵⁵ "תלמוד תורה כנגד כולם", כי התורה היא הממוצע המחבר וממשיך אלקות בעולם, וכמ"ש¹⁵⁶ "עוטה אור כשלמה", שקאי על התורה שהיא לבושו של הקב"ה שעל ידו נמשך גילוי אלקות בעולם¹⁵⁷. אמנם, כשם שבמשל הלבוש צריך האדם להיות מלובש בהלבוש, משא"כ כשהוא מונח בקרן זווית ואין האדם משתמש בו אזי שולט בו רקבון, כן הוא גם בלבוש התורה, שהקב"ה צריך להיות מלובש בהתורה, היינו, שיומשך בתורה אור א"ס ב"ה¹⁵⁸.

ולכן, כאשר יהודי לומד פנימיות התורה, שבה ניכר ונרגש האלקות שבתורה — פועל הוא שהקב"ה מתלבש בלבוש התורה (וע"ד דרשת חז"ל¹⁵⁹ על הפסוק¹⁶⁰ "והוא מתכסה בשלמה חדשה ושניהם לבדם גו"), ועי"ז נמשך אלקות בעולם.

ומזה מובן שכדי לפעול בעולם סתימת הפירצה דמ"ם פתוחה שבזמן הגלות, ולפעול את המ"ם סתומה דזמן הגאולה — צריך להיות ההכשר וההכנה לזה ע"י מעשינו ועבודתינו בחיבור ואיחוד נגלה דתורה ופנימיות התורה, לעשות ממ"ם פתוחה — מ"ם סתומה.

כה. ובענין זה מצינו רמז בגמרא שקשור עם ניסוך המים שבחג

הסוכות:

בנוגע לכתיבת "שם קטן משם גדול, שם משמעון" — פריך בגמרא¹⁶¹ "מי דמי, מ"ם דשם סתום, מ"ם דשמעון פתוח .. זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר .. הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי יהודה בן בתירא אומר נאמר בשני ונסכיהם, בששי ונסכי', בשביעי כמשפטם, הרי מ"ם יו"ד מ"ם, מכאן רמז לניסוך המים מן התורה (כלומר, מ"ם דונסכיהם דריש ל' בפתוחה (מים), שמע מינה בפתוח ועשאו סתום דכשר), ומדפתוח ועשאו סתום כשר, סתום נמי סתום ועשאו פתוח כשר, מי דמי, פתוח ועשאו סתום עלויי קא מעלי ל' וכו'".

(159) סנהדרין קב, א. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' סח).

(160) מלכים-א יא, כט.

(161) שבת קג, ב (ובפרש"י).

(154) שם מ, ה.

(155) פאה פ"א מ"א.

(156) תהלים קד, ב.

(157) ראה סה"מ ה"ש"ת ע' 67 ואילך.

(158) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פו, א.

והיינו, שהרמז לניסוך המים מן התורה הוא באופן ד"פתוח ועשאו סתום", שעושים ממ"ם פתוחה ("מים") — מ"ם סתומה ("ונסכיהם")¹⁶².

כו. ורמז זה הוא בענין ניסוך המים — כיון שניסוך המים קשור עם פנימיות התורה, "מ"ם סתומה מאמר סתום":

דובר לעיל (סט"ז) אודות החילוק שבין ניסוך המים לניסוך היין — שמים שאין בהם טעם מורה על ענין הקבלת עול, ויין שיש בו טעם וגעשמאק מורה על ענין ההבנה וההשגה.

וזהו גם מהחילוקים שבין נגלה דתורה לפנימיות התורה — שבלימוד נגלה דתורה מודגש בעיקר הטעם שבהבנה והשגה, משא"כ בפנימיות התורה מודגש בעיקר ענין הקבלת עול והנחת עצמותו, שזוהי ההכנה המוכרחת ללימוד פנימיות התורה.

כז. ובפרטיות יותר:

בנגלה דתורה — הלימוד הוא אודות ענינים שמציאותם נראית ונגלית בעיני בשר, והלימוד עצמו הוא בסברות של שכל אנושי, ויכולים להשתמש גם בסברות מעניני העולם, שגם אינו־יהודי, להבדיל, יכול לחשוב אודותן, ובכלל — טוען הוא — על התורה נאמר¹⁶³ "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", שגם אומות העולם מבינים שהיא חכמה גדולה ועמוקה כו'. וכיון שכן, יכול לחשוב שאין הדבר תלוי אלא ביגיעת שכלו, דכיון שיש לו ראש טוב, ומתייגע בשכלו, אזי יתקיים בו "יגעת ומצאת"¹⁶⁴; ומהו הצורך — טוען הוא — בענין הביטול והנחת עצמותו, ואדרבה: לדעתו — הרגש מציאותו יוסף באיכות הלימוד, להראות כחו בחידוש סברות בהסוגיא שלומד מתוך תענוג וגעשמאק כו'.

משא"כ בפנימיות התורה — הלימוד הוא אודות ביטול מציאות העולם, "אין עוד מלבדו"²⁸, כולל גם שהאדם הלומד אינו מציאות בפ"ע, ולכן, ההקדמה להלימוד הוא ענין הביטול והנחת עצמותו,

— וזהו הפירוש הפנימי במאמר רז"ל¹⁶⁵ "אין דורשים במעשה מרכבה אלא ביחיד", שהתנאי ללימוד פנימיות התורה הוא שהאדם

(163) ואתחנן ד, ו.

(164) מגילה ו, ריש ע"ב.

(165) ע"פ חגיגה יא, ב. יג, א.

(162) כאשר כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר

בענין זה, אמר בבת-שחוק: אין זה פשטיל בספר חסידי דחסידות פולין, אלא גמרא

מפורשת!

הלומד יתבטל ממציאיותו ויתאחד עם יחידו של עולם, משא"כ כאשר האדם הוא מציאיות בפ"ע, שאז ישנם שני דברים כו' —

ועוד זאת, שגם הלימוד עצמו הוא באופן שצריך להניח את שכלו על הצד ולקבל את הענינים כפי שהם ע"פ קבלת האריז"ל כו', ונוסף לכך צריך להתייגע ולהבין גם בשכלו כפי יכולת השגתו ושרש נפשו למעלה, אלא שצריך לידע שהאפשרות שיוכל להבין בשכלו הענינים דפנימיות התורה אינה אלא בכחו של הקב"ה, שהוא כל יכול, ועלה ברצונו שהאדם למטה יתייגע וישיג בשכלו ענינים כאלה שמצד עצמם הם למעלה מהשגתו, וכיון שכן, לא יפלא שבתחלת הלימוד חסר אצלו בהבנה והשגה, ולכן אינו מתפעל מזה, וממשיך ללמוד מתוך קבלת עול, עד שסוכ"ס — בגלגול זה או בגלגול אחר — יבוא גם להבנה והשגה, כיון שלכאו"א מישראל יש חלק בכל חלקי הפרד"ס שבתורה.

וכיון שכן, הרי כשמדובר אודות בחור ישיבה שבקי במאה או מאתיים דפי גמרא עם תוספות ועוד ראשונים, ומחדש חידושים בדברי הרמב"ם, ופלוני ופלוני מעידים עליו שהוא בקי וחרף, צנא מלא ספרא וכו' — למה יחפוץ להקדיש מזמנו עבור לימוד ענינים שאין בהם געשמאָק, בלשון המעטה ("ווייך געזאָגט"), ויתירה מזה, ענינים שאין להם יסוד — לדעתו — כיון שאינם מובנים בשכלו!?

ועל זה אומרים לו שלא מספיק לימוד נגלה דתורה בלבד, דכיון שהיסוד הוא השכל שלו, הרי זה מאמר פתוח, מ"ם פתוחה, שיש בה פירצה כו'. ולכן צריך לסתום הפירצה, לעשות מהמ"ם פתוחה — מ"ם סתומה, ע"י לימוד פנימיות התורה, מאמר סתום, שהיסוד לזה הו"ע הביטול והנחת עצמותו דוקא.

וזהו שהענין ד"פתוח ועשאו סתום" מרומז בניסוך המים דוקא, שמים אין בהם טעם, ושאיבתם היא בלילה — דלא כניסוך היין, שיש בו טעם וגעשמאָק, וזמנו הוא ביום דוקא — להורות שגם במעמד ומצב ששורר חושך בעולם, וגם אצלו אין געשמאָק כו', מ"מ, יוצא לחפש מים חיים, ומביאם להר הבית ולביהמ"ק מתוך שמחה, ולא עוד אלא שהשמחה היא גדולה יותר מאשר בניסוך היין.

כה. ויש להוסיף עוד רמז בענין ניסוך המים וניסוך היין:

בנוגע לסדר ניסוך המים — איתא במשנה¹⁶⁶: "שני ספלים .. היו

שם .. של מים .. של יין, עירה של מים לתוך של יין ושל יין לתוך של מים יצא".

וע"פ האמור שניסוך המים קשור עם פנימיות התורה וניסוך היין קשור עם נגלה דתורה — נמצא, שגם בענין זה מרומז האיחוד והחיבור שבין נגלה דתורה ופנימיות התורה.

ומזה מובן שיכולים וצריכים ללמוד פנימיות התורה מבלי לחשוש שמא יהי' הלימוד יתר מן המדה ("טאָמער וועט ער איבערכאַפן די מאָס") גם על חשבון נגלה דתורה, שכן, גם אם יקרה כן — יערב לו ("זאָל אים ווייל באַקומען")...

כט. ועוד זאת, שע"י לימוד פנימיות התורה ניתוסף גם בלימוד נגלה דתורה — ובשתיים:

א) ע"י לימוד פנימיות התורה ניתוסף חיות בלימוד נגלה דתורה, שכן, נגלה דתורה ופנימיות התורה הם בדוגמת גוף ונשמה, כדאיתא בזהר¹⁶⁷ שנגלה דתורה נקראת גופי תורה, ופנימיות התורה נקראת נשמתא דאורייתא, וכשם שהנשמה מחי' את הגוף באופן שגם הגוף עצמו נעשה דבר חי (ולא באופן שהחיות הוא רק בנפש, והנפש דוחפת את הגוף להתנועע כו'), כמו כן ע"י לימוד פנימיות התורה נעשה גם לימוד נגלה דתורה מתוך חיות והתלהבות ("מיט אַ ברען") מצד ההרגש שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה.

ב) ע"י לימוד פנימיות התורה זוכה להצליח בלימוד נגלה דתורה שיכוין לאמיתתה של תורה, כי, כאשר הלימוד הוא ע"י שכל האדם מצד עצמו, יכול לילך בדרך עקלתון, ולא מספיק דעתא צילותא, אלא צריך גם סייעתא דשמיא לכוין לאמיתתה של תורה, וע"ד מאמר רז"ל¹⁶⁸ "הוי' עמו¹⁶⁹ — שהלכה כמותו", והעצה לזה היא — שלימוד התורה יהי' מתוך יראת שמים, וכמאמר רז"ל¹⁷⁰ "כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו, בהי עייל", וכדי לבוא ליראת שמים יש צורך בלימוד פנימיות התורה, כמ"ש הרמב"ם¹⁷¹ "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים וכו'".

והיסוד לזה הו"ע הביטול והנחת עצמותו שמרומז בניסוך המים

(170) שבת לא, סע"א ואילך.

(171) הלי' יסוה"ת פ"ב ה"ב.

(167) ח"ג קנב, א.

(168) סנהדרין צג, ב.

(169) שמואל-א טז, יח.

שמורה על פנימיות התורה, שעי"ז נעשית ההתקשרות דסתים שבנשמה עם סתים דקוב"ה¹⁷², ובאופן שנמשך וניכר גם בגילוי, היינו, שעבודתו בפועל, בלימוד התורה ובתפלה, היא באופן שרואים שזהו יהודי שחדור באהבת השם ויראת השם.

* * *

ל. המנהג במדינה זו — להיותה מדינה מסודרת — שכאשר שומעים דרשה מהרב או המגיד, הנה בשעת מעשה מוחים כפיים, אומרים יישר-כח להרב (ואם מישהו מקורב יותר, הרי הוא גם טופח על שכמו של הרב), ואפילו מעניקים לו "טשעק"; אבל — אין זה נוגע ושייך אל הפועל.

באים אמנם לשמוע את הדרשה, ונהנים משמיעתה, ובפרט כאשר הרב מתבל את דבריו במילי דבדיחותא, אבל באים מלכתחילה מתוך החלטה גמורה שלא יכלכל הדבר למציאותו, לעניניו, אכילתו ושתייתו וכיו"ב, ולהנהגתו היום-יומית.

ולכן, יש צורך להבהיר בנוגע להמדובר אודות לימוד פנימיות התורה — שלא לדרשה קאתינא, אלא הכוונה היא בנוגע לפועל, הן בנוגע לבעלי עסק והן בנוגע ליושבי אוהל, ובפרט תלמידי הישיבות, הן בנוגע לעצמם, שיהי' להם שיעור קבוע בתורת החסידות, כל אחד לפי ענינו, והן בנוגע להפצת המעיינות חוצה, כדרישת והוראת רבותינו נשיאינו שמסרו נפשם על לימוד והפצת תורת החסידות.

ובנוגע לכל התירוצים למיניהם — כבר אמרו "שערי תירוצים לא ננעלו", ואם דרך שער נעול יכול גנב לחדור, כשהשער אינו נעול, בודאי יוכל היצה"ר למצוא תמיד תירוצים נוספים, ובמילא, אין להתייחס לכל התירוצים, אלא להתחיל ללמוד תורת החסידות בפועל ממש, ולא לדחות זאת לאחר זמן, כהוראת חז"ל¹⁷³ "אל תאמר לכשאפנה אשנה וכו'". וההתחלה בזה צריכה להיות בדרך של קבלת עול — שזהו"ע ניסוך המים (כנ"ל סט"ז ואילך).

ובהקדמה — שהצדוקים אינם מודים בניסוך המים¹⁷⁴, כיון שלא נתפרש בתורה שבכתב, כי אם בדרך רמז והלכה למשה מסיני¹⁷⁵, שכן,

פיה"מ להרמב"ם שם.

(172) ראה זח"ג עג, א.

(173) סוכה לד, רע"א. רמב"ם הל' תמידין

(174) אבות פ"ב מ"ד.

(175) פרש"י סוכה מח, ב (במשנה). ומוספין פ"י ה"ו. פיה"מ שם.

הגישה של הצדוקים היא שכל ענין צריך להיות בהבנה והשגה דוקא, וכדברי הצדוקי לרבא "עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו" ¹⁷⁶, ולכן אינם מודים בניסוך המים, שמורה על קבלת עול, שאין בו טעם, הבנה והשגה.

ומזה מובן גם בנוגע ללימוד תורת החסידות — שאין להמתין עד שיערה עליו רוח ממרום להיות לו טוב טעם ("געשמאָק") בלימוד החסידות, אלא יש להתחיל בזה באופן של קבלת עול, כהסדר במתן-תורה שהקדימו נעשה לנשמע,

— וכמודגש גם בניסוך המים, שאין להמתין עד שיאיר היום, אלא תיכף בלילה, ובזמן שהחושך הולך וגובר, יוצאים לשאוב המים כו' —

וכאשר יעסוק בלימוד החסידות באופן של קבלת עול, כבניסוך המים, וישרה את עצמו ("ער וועט זיך ווייקן") ב"מי הדעת" ¹⁷⁷, אזי יתרכך לבו הקשה כאבן, ובמשך הזמן יהי' לו גם טוב טעם, הבנה והשגה כו'.

וכאמור, אין לדחות זאת למחר, אלא להתחיל בזה תיכף ומיד, "היום לעשותם" ¹⁷⁸.

* * *

לא. בנוגע לניסוך היין — דרשו חז"ל ¹⁷⁹ "ומנחתם ונסכיהם" ¹⁸⁰ אפילו בלילה, ומנחתם ונסכיהם אפילו למחר", שלכן, "אדם מביא את זבחיו היום ונסכיו מכאן עד עשרה ימים" ¹⁸¹. אבל, האפשרות לניסוך היין בלילה אינה אלא לאחר שהקריב הקרבן ביום, והיינו, שלאחרי שיש התחלת הענין ביום, אזי יכול להיות המשכו גם בלילה.

משא"כ בנוגע לניסוך המים — הרי אף שהלימוד ש"ניסוך המים מאורתא" הוא ממ"ש "ומנחתם ונסכיהם אפילו בלילה" ¹⁸², אין זה כמו ניסוך היין בלילה שהוא לאחרי הקרבת הקרבן ביום, אלא בלילה שלפני הקרבת הקרבן — "אם הקדים.. לזבח אפילו נסכן בלילה יצא" ⁹².

(179) זבחים ח, א. פד, א. מנחות מד, ב.

נב, א. תמורה יד, א. וראה תענית ב, ב.

(180) פינחס כט, יח ואילך.

(181) זבחים מד, א.

(182) תענית שם.

(176) שבת פח, סע"א.

(177) ראה רמב"ם הלי' מקואות בסופן

(הובא לקמן סמ"א).

(178) ס"פ ואתחנן. וראה עירובין כב, א.

וש"נ.

ויש לבאר הלימוד וההוראה מענין זה¹⁸³ — ע"פ האמור לעיל (סכ"ו ואילך) שניסוך היין קשור עם נגלה דתורה, שהלימוד הוא באופן של געשמאָק, שענין זה יכול להיות רק במעמד ומצב של אור (יום) בנפש האדם ובעולם, משא"כ ניסוך המים שקשור עם פנימיות התורה, יכול להיות כולו בלילה, ועכ"פ ההכנה וההכשר (שאיבת המים) מוכרח להיות בלילה דוקא.

לב. ובהקדמה — שהיסוד לכללות הענין דמתן-תורה הוא הקדמת נעשה לנשמע, וכפי שהשיב רבא על טענת הצדוקי "עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו"¹⁸⁴: "אנן דסגינן בשלימותא (התהלכנו עמו בתום לב .. וסמכנו עליו כו') כתיב בן¹⁸⁵ תומת ישרים תנחם"¹⁸⁶.

והענין בזה:

כיון שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, הרי מובן שהאדם — עם השכל וכל הכחות והיכולת שלו — אינו שייך כלל לתורה. אלא שרצה הקב"ה — מצד חסד חנם — והוריד את התורה בסדר השתלשלות והלבישה בלבוש כזה ששכל האנושי יוכל להתחיל להבין את התורה.

אבל, זהו רק לאחר הקדמת נעשה לנשמע: כדי לזכות שהקב"ה יניח לאדם להבין את התורה — אי אפשר לגשת מתוך הנחה שהאדם צריך להבין כל דבר, ואם לאו, אין רצונו בכך; הגישה צריכה להיות באופן ד"תומת ישרים תנחם". צריכים להתחיל מהקדמת נעשה לנשמע, היינו, לשכל לראש צריכים לעשות ולקיים, ונוסף לזה, סומכים על הקב"ה שיעשה מה שצריך לעשות כדי שתהי' לאדם גם הבנה וגעשמאָק בתורה. וכמו כן הוא עתה בנוגע ללימוד פנימיות התורה בפרט — שלכל לראש צריכה להיות החלטה חזקה ע"ד ההכרח דלימוד פנימיות התורה, אלא מאי, לימוד זה אינו מובן בשכלו — הרי גם בנוגע לכללות התורה הוצרכה להיות הקדמת נעשה לנשמע, וכאשר ההנהגה היא באופן ד"תומת ישרים תנחם", יתן לו הקב"ה הבנה גם בפנימיות התורה.

לג. וענין זה מרומז בכך שניסוך המים הוא מ"אורתא", והיינו, שלא זו בלבד שהתחלת והכשר המצוה — שאיבת המים — מוכרח

במסכת שבת — יאמר את לשון הגמרא.

(185) משלי יא, ג.

(186) שבת פח, סע"א ואילך (ובפרש"י).

(183) הביאור ע"ד הנגלה — ראה לקמן

סל"ח.

(184) כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך ואמר:

אם יש כאן מישהו שהוא בקי בש"ס, או בקי

להיות בלילה (שהרי בעת הקרבת תמיד של שחר הוצרכו המים להיות בביהמ"ק), אלא עוד זאת, שגם "אם הקדים .. לזבח אפילו נסכן בלילה יצא", והיינו, שעוד לפני הבאת הקרבן, לפני שהי' אצלו איזה ענין של געשמאָק, הקדים והשלים את כל הענין דניסוך המים — הרי זה כשר. ועוד זאת, שענין זה נלמד מאותו פסוק שממנו למדים שניסוך היין כשר בלילה שלאחרי הקרבת הקרבן ביום — שלא נחשוב שהסיבה לכך שניסוך היין כשר בלילה היא בגלל שקדם תחילה הגעשמאָק דהקרבן — שהרי מפסוק זה עצמו למדים שניסוך המים כשר בלילה קודם הקרבת הקרבנות שהם חובת היום.

לד. ונקודת הענין — שכללות הגישה שיהי' ביכולת הנברא להתקשר עם הבורא, הרי זה לא ע"י ענין של שכל וגעשמאָק, אלא ע"י ביטול מציאותו דוקא, שמכריז: "אין עוד מלבדו"¹⁸⁷, וגם הוא עצמו בכלל¹⁸⁷, וזוהי ההתחלה שיוכל להיות דבוק באלקות, כמ"ש¹⁸⁸ "ואתם הדבקים בה' אלקיכם גו'", היינו, שיוצא ממציאותו, עד שכל המציאות שלו היא המציאות דאלקות.

וע"ד שמצינו בזהר שרשב"י אמר "אנא סימנא בעלמא"¹⁸⁹, היינו, שאינו מציאות לעצמו, וכל מציאותו אינה אלא סימן להענינים שלמעלה¹⁹⁰.

וזוהו גם תוכן המשל המובא בפירושו רש"י¹⁹¹ "עבד מלך מלך" — דכיון שכל מציאותו היא היותו "עבד מלך", ומלבד זה אין לו שום מציאות כלל, נעשה הוא מציאות המלך עצמו, ובמילא, ככל שתגדל מציאותו של המלך, נעשה גם הוא — לאחרי שנתבטל מציאותו להיות רק עבד מלך — גדול ועמוק ורוחני יותר.

ולכן, כאשר נרגש אצלו הענין ד"אין עוד מלבדו", היינו, שכל מציאותו אינה אלא שהוא קשור עם מלך מלכי המלכים הקב"ה, שהוא אמיתית המציאות — נעשה גם הוא בעצמו אמיתית המציאות, ובמילא, נעשה גם אצלו אחיזה והבנה והשגה בתורה, ולא רק בנגלה דתורה, אלא גם בפנימיות התורה.

¹⁹⁰ ראה סה"מ תקס"ו ע' קו. תרנ"ה ע' נב ואילך. תרפ"ז ע' קב ואילך. ועוד.
¹⁹¹ לך לך טז, יח. בהעלותך יב, ח. דברים א, ז.

¹⁸⁷ ראה תניא פמ"א.
¹⁸⁸ ואתחנן ד, ד.
¹⁸⁹ זח"א רכה, א.

לה. וזהו גם הביאור בדברי הגמרא¹⁹² "צדיקים במיתתן נקראו חיים":

צדיק — גם בהיותו בחיים חיותו בעלמא דין, הרי המציאות שלו אינה האברים הגשמיים, בשר וגידים ועצמות הגשמיים, אלא כל מציאותו היא היותו צינור להמשכת אלקות בעוה"ז¹⁹³, שזהו גם תוכן הענין ד"צדיקים דומים לבוראם"¹⁹⁴.

כיצד באים לדרגא זו — עי"ז שנרגש הענין ד"אין עוד מלבדו", היינו, שבכל עניניו ניכר אצלו שהוא שליח של הקב"ה, וע"ד מ"ש הרמב"ם¹⁹⁵ ש"החכם ניכר" (לא רק בעת לימוד התורה, אלא גם) "במאכלו ובמשקו כו' ובמשאו ובמתנו כו'", שבכל הענינים ניכר שנעשים ע"י "חכם".

וכאשר הצדיק פועל בעצמו להיות במעמד ומצב שבכל פעולותיו ועשיותיו ("וואָס ער זאָל ניט טאָן, און וואו ער זאָל זיך ניט אַ קער טאָן") יהי' ניכר היותו שליח של הקב"ה — אזי אין שום דבר שולט עליו, וכשם שהקב"ה הוא נצחי, נעשה גם הוא נצחי, ועד ש"אשתכח בכולהו עלמין — אפילו בעלמא דין — יתיר מבחיוהי"¹⁹⁶.

לו. וענין זה נדרש מכאו"א מישראל — שלאט לאט יגרש מעצמו את ה"מציאות" שלו, "מעט מעט אגרשנו"¹⁹⁷, וימסור עוד חלק מחייו ועוד חלק מחייו להקב"ה ("אָפּגעבן נאָך אַ שטיקל פון זיין לעבן צום אויבערשטן"), ועד שסוכ"ס יקויים היעוד "את רוח הטומאה אעביר (גם) מן הארץ"¹³² — עי"ז שכאו"א מישראל פועל זאת בנוגע להגוף שלו, כמבואר בארוכה בתניא פל"ז.

ועז"נ¹⁹⁸ "לא נפלאת היא ממך ולא רחוקה היא לא בשמים היא גו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך" — אלא שאין לעצור כאן, כי אם להמשיך — "לעשותו", להביא את הדברים במעשה בפועל.

והדרך לזה מורה פנימיות התורה, אשר, על ידה יכולים להגיע להכרה וההרגש ד"אין עוד מלבדו", ובשעת מעשה לחדש ולהשתעשע ולהצליח בתורה, וגם בעניני העולם — דכיון שאין לו שום מציאות כלל

(195) ה' דעות רפ"ה.

(196) זח"ג עא, ב. הובא ונתבאר בתניא

אגה"ק ביאור לסוד"ך.

(197) משפטים כג, ל.

(198) נצבים ל, יא"ד.

(192) ברכות יח, סע"א.

(193) חסר קצת (המו"ט).

(194) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז,

ח. במדב"ר פ"י, ה. אסת"ר פ"ו, ב.

מלבד היותו "עבד מלך", נעשה הוא בעצמו "מלך", להיות בעה"ב על עוה"ז, ובעה"ב על כחותיו הרוחניים, ובמילא יכול להצליח בתורה וגם לפעול בעיני העולם, להמשיך למעלה מהטבע — בטבע.

* * *

לז. בא' מרשימות הסיפורים ששלחו לי לאחרונה¹⁹⁹, מספר החסיד הרושם ע"ד מאורע שאירע פעם בהיותו אצל כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בעת התוועדות ואמירת מאמר, שהי' אז קהל רב, ובמילא הי' דוחק גדול, וכד הוי דוחקא דציבורא — נשבר השולחן שהיסב עליו אדנ"ע, וכדי שלא לבלבל את אדנ"ע — שישב בעינים עצומות ואמר מאמר דא"ח — הוציאו בחשאי את קרשי השולחן, חלק מכאן וחלק משם, אל מחוץ לדלת. (כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיך לספר בבת-שחוק): כאשר אדנ"ע סיים אמירת המאמר ופתח את עיניו — ראה שהשולחן איננו. ושאל: היכן השולחן? וכשסיפרו לו מה שאירע, נענה ואמר: אספר לכם סיפור אודות ר' לוי יצחק מבאָרדיטשוב:

כאשר ר' לוי יצחק מבאָרדיטשוב למד שחיטה, הנה בגמר הלימוד — בהתאם לדרך הלימוד שלו בהיותו למדן — והקבלה כו', כשהגיע להמעשה בפועל, שהוצרך לשחוט עוף — הביאו לו עוף, ולקחו בידו, והתחיל לברך על השחיטה.

בעת אמירת הברכה, ובפרט שהיתה זו פעם הראשונה שמברך ברכה זו — הי' ר' לוי יצחק מבאָרדיטשוב בתנועה של דביקות ("ער האָט זיך פאַרדביקות"), ונמשך אריכות זמן, (כ"ק אדמו"ר שליט"א שחק וסיים): ובינתיים — פרח העוף.

וכשסיים את הברכה ופתח את עיניו, שאל: "נו, היכן הוא התרנגול" ("ווי איז דער הין")?! ...

וכמו כן יכול להיות בנוגע ללימוד התורה — שמרוב הדביקות בהלימוד, עלול לשכוח אודות המעשה בפועל, ובינתיים, יפרחו להם הגוף ונפש הבהמית, ואח"כ יתעורר מהדביקות, ויתחיל לצעוק "ווי איז דער הין"!!!

הן אמת שתובעים ממנו דביקות בלימוד פנימיות התורה ונגלה תורה, עליו ללמוד את ההלכות, וגם את הכוונות, ובשעת מעשה צריך גם "דביקה'ען זיך", אבל, ביחד עם זה, צריך לפעול גם על הגוף ונפש

199) ראה "שמועות וסיפורים" (כפ"ח תשי"ג) ח"א ס"ע 157 ואילך.

הבהמית, להוציאם מה"געשמאָק" בענינים גשמיים לה"געשמאָק" של עניני קדושה, תורה ומצוות²⁰⁰.

* * *

לח. נתבאר לעיל (סל"א) שבניסוך המים, "אם הקדים .. לזבח אפילו נסכן בלילה יצא", היינו, בלילה שקודם הקרבת הקרבן, משא"כ בניסוך היין, מ"ש "ומנחתם ונסכיהם אפילו בלילה" (דאע"פ שמקריבין הקרבנות ביום יכולים להביא המנחות והנסכים בלילה), הרי זה רק בלילה שלאחר הקרבת הקרבן.

וטעם הדבר²⁰¹:

ניסוך היין קשור עם הקרבן — חובת הקרבן, ובא בתור הוספה וטפל להקרבן. ולכן אי אפשר להביא הנסכים קודם הקרבת הקרבן, לפי שאי אפשר להקדים הטפל לעיקר. משא"כ ניסוך המים שהוא חובת היום, ולא חובת הקרבן (אלא שזמנו נקבע בזמן תמיד של שחר), יכול להיות גם קודם הקרבת הקרבן.

זאת ועוד:

ממ"ש בניסוך היין "ומנחתם ונסכיהם אפילו בלילה", למדים שגם "ניסוך המים מאורתא" יצא. אלא, שבלמוד זה לא נתפרש אם הכוונה ללילה שלאחריו או ללילה שלפניו, ומוקמינן בכל ענין לפי ענינו:

ניסוך היין הוא חובת הקרבן, והרי "בקדשים לילה הולך אחר היום"²⁰², ולכן, הלימוד "ומנחתם ונסכיהם אפילו בלילה" קאי על הלילה שלאחריו היום.

וניסוך המים אינו קשור עם הקרבת תמיד של שחר, אלא הוא חובת היום דחג הסוכות, והרי "היום הולך אחר הלילה"²⁰², ולכן הלימוד ד"ניסוך המים מאורתא" קאי על הלילה שלפני היום.

לט. וביאור הענין בעבודת האדם:

ניסוך היין קשור עם נגלה דתורה, שעיקר ענינה לידע את המעשה אשר יעשון — קיום המצוות, שלוקחים עניני הרשות ומעלים אותם מלמטה למעלה שיהיו עניני קדושה.

וזהו גם ענין הקרבן — שהרי ניסוך היין הוא חובת הקרבן —

בהמועדים בהלכה (לרש"י ז"ל) סוכות ע' קטז.
202) חולין פג, סע"א. וש"נ.

200) חסר סיום השיחה (המו"ל).
201) ראה גבורות ארי לתענית שם. הובא

כדאיאת בזהר²⁰³ (והובא בספר הבהיר²⁰⁴) שקרבן הוא מלשון קירוב, שהו"ע קירוב והעלאת הדברים הגשמיים מלמטה למעלה לעשותם כלי לאלקות.

ואילו ניסוך המים קשור עם פנימיות התורה, שענינה "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם"²⁰⁵, לידע גדולתו של הקב"ה ולבוא לאהבתו ויראתו²⁰⁶, שעיי"ז נעשה האיחוד עם אלקות ("ואתם הדבקים גו") כמציאות אחת, כידוע פתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²⁰⁷ "אילו ידעתיו הייתי"ו"²⁰⁸ — שאין זה באופן שמתעסקים עם המטה להעלותו למעלה, אלא אדרבה, באופן של המשכה מזממלה למטה, שממשיכים ומגלים עצמות אור א"ס — שהוא בכל מקום בשוה — בעוה"ז הגשמי והחומרי, שגם בעוה"ז הגשמי והחומרי יורגש ש"אין עוד מלבדו"²⁸.

וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁰⁹ אודות החסיד ר' בנימין קלעצקער, שהי' סוחר עצים שניהל מסחרים גדולים והצליח בהם כו', שפעם אחת אירע שבעת עריכת חשבון בעיני המסחר, כשהוצרך לכתוב את הסך-הכל, הנה במקום לכתוב את המספר, כתב: סך-הכל — אין עוד מלבדו! והיינו, שהתעסקותו בעיני העולם לא היתה סתירה לכך שיהי' מונח אצלו שהסך-הכל של עניני העולם הוא "אין עוד מלבדו".

וענין זה נעשה ע"י פנימיות התורה, שמביאה לידי גילוי את הסתים שבנשמה, ונותנת את האפשרות לגלות גם את הסתים שבעולם, שיאיר בעולם עצמות ומהות ואו"ס ב"ה, כך שגם כאשר נמצאים בעולם ועוסקים בעניני העולם יכולים בשעת מעשה להכריז — און טאָקע האַלטן דערביי — ש"אין עוד מלבדו".

וזהו שניסוך המים אינו חובת הקרבן אלא חובת היום — כיון שאין ענינה של פנימיות התורה לקרב ולהעלות את המטה לאלקות, אלא לפעול המשכת הקדושה למטה, שזהו כללות הענין ד"מקראי קדש"²¹⁰, שקורין וממשיכים את הקודש ביום חול, ועיי"ז נעשה יום טוב, ובנדוד, חג הסוכות, יום שיש בו החיוב דניסוך המים.

208) ס' העיקרים מ"ב ספ"ל. מדרש שמואל פ"ו מ"ז. וראה מו"ח ח"א פנ"ח.
209) ראה גם סה"ש תרפ"ו ע' 100, ובהנסמן שם. תו"מ — רשימת היומן ע' רמד.
210) אמור כג, ב. ד. וראה לקו"ש חט"ז ע' 189. וש"נ.

203) ח"ג ה, רע"א.
204) סמ"ו (קט).
205) דברי הימים-א כח, ט.
206) ראה רמב"ם הלי' יסוה"ת רפ"ב.
207) ראה סה"ש קיץ הי"ש"ת ע' 26
ואילך.

מ. ועפ"ז מובן שניסוך המים יכול להיות גם קודם הקרבת הקרבן: כיון שניסוך המים קשור עם ההמשכה מלמעלה — הרי מצד למעלה ישנה ההתאחדות עם האלקות, ובבוא הזמן יתגלה גם בפועל, כמ"ש "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"¹⁵³, "ביום ההוא יהי ה' אחד ושמו אחד"²¹¹, ומחוסר זמן לא הוי מחוסר מעשה²¹².

אלא, שלבנ"י ניתנה האפשרות שענין זה לא יהי' אצלם באופן של נהמא דכיסופא²¹³, כי אם ע"י עבודתם דוקא, וניתנה להם היכולת לפעול זאת באופן ד"בעתה אחישנה"²¹⁴,

ולכן, יש לעשות זאת תיכף ומיד; כאשר מגיע הרגע הראשון של הזמן המוכשר לעבודה זו — אין צורך להמתין על זריחת השמש, על הקרבת הקרבן וכיו"ב, אלא יכולים מיד להתחיל וליילך אל הבאר מים חיים, מעין השילוח, ולשאוב המים כו'.

מא. אמנם, כיון שענין זה קשור עם פנימיות התורה — הרי ישנם הטוענים (לאחרי שכבר לא נשאר מה לטעון...) כיצד יכולים הם ללמוד פנימיות התורה בידעם מעמדם ומצבם שאינם בטהרה, ואינם מוכשרים וכו' וכו'.

והמענה על זה — שישנו ענין הטהרה ע"י מקוה:

ובהקדם מ"ש הרמב"ם בסוף הל' מקוואות: "הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא... ואעפ"כ רמז יש בדבר, כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואע"פ שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות... לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור" — שזהו ע"ד המעמד ומצב דלעתיד לבוא, כמ"ש¹⁵³ "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

והנה, שיעור המקוה הוא ארבעים סאה²¹⁵. בנוגע למעין — יש דעות בפוסקים²¹⁶ שזה שמעין מטהר בכל שהוא אינו אלא בכלים, ואילו באדם צריך להיות מים שכל גופו עולה בהם, שזהו השיעור של ארבעים סאה. ובכל אופן, בארבעים סאה שכל גופו עולה בהם — הרי הוא טהור לכל הדעות.

לקו"ת צו ז, ריש ע"ד.

(211) זכר"י יד, ט.

(214) ישע"י ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.

(212) ראה יומא סב, סע"ב. וש"נ. הנסמן

(215) רמב"ם הל' מקוואות רפ"ד. פ"ט

בשד"ח קונטרס הכללים (כרך ג) מערכת

ה"ח. טושו"ע יו"ד ר"ס רא.

המ"ם כלל קסא.

(216) ראה כסף משנה שם פ"ט. טור שם.

(213) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג.

והתנאי בזה — שכל גופו צריך להיות מכוסה במים, היינו, שהמים צריכים להיות למעלה גם מהראש כך שמכסים גם את הראש, ואם הראש הוא למעלה מן המים, לא עלתה לו טבילה, ונשאר טמא כמו שהי' מקודם.

ולכאורה אינו מובן: כיון שטבילה במקוה רומזת על כך שמביא את נפשו ב"מי הדעת", היינו, שהטבילה צריכה להיות בענין של דעת (שכל שבראש) דוקא — מהי הסיבה שהמים צריכים להיות למעלה מן הראש?

אך הענין הוא — שהטהרה נעשית דוקא עי"ז שמבטל את הראש והשכל שלו ב"מי הדעת", שזהו ענין ה"טבילה" — אותיות "הביטל"²¹⁷, והיינו, שענין הטהרה הוא ע"י קבלת עול דוקא²¹⁸.

וענין זה מרומז גם במי השילוח — שממנו שואבים את המים לניסוך המים⁹²:

שיעור מקוה למדים ממי השילוח — כפי שמצינו במדרש²¹⁹ "מנין למקוה שצריך ארבעים סאה, מי השילוח ההולכים לאט²²⁰, בגימטריא ארבעים".

ובזה מרומז שענין הטהרה קשור עם ענין הביטול דוקא — שדוגמתו במים הוא אופן הליכתם "לאט" דוקא, וכדאיתא בגמרא²²¹ "שילוח הי' מקלח מים בכאיסור" — היפך לגמרי מ"מי הנהר העצומים והרבים" דאשור²²², שאינם שייכים לקדושה, שכן, ענין הקדושה הוא דוקא ללא שטורעם, ללא מציאות וללא ישות, שע"ז דוקא נעשה טהור מטומאתו, ונעשה מוכשר להכנס למקדש ולאכול קדשים.

וזוהי ההוראה והעצה לכאו"א מישראל, אשר, מבלי הבט על מעמדו ומצבו עד עתה, הנה אם רק יכול לפעול על עצמו לבטל את עצמו ולטבול במי הדעת הטהור, באופן שהמים יעלו למעלה מראשו, או באופן שיכופף את ראשו מתחת למים — אף שאינו יודע ואינו מבין כיצד יוכשר עי"ז שמהיום והלאה יהי' טהור, הרי זה נעשה בדרך חוקה וגזירה ("גזירה גזרתי חוקה חקתי"), שהקב"ה מסיר ממנו את כל ההעלמות וההסתרים שהיו עד עתה, ויכול להתחיל לילך בדרך המביאה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

(217) ראה סידור (עם דא"ח) בכוונת
 המקוה בסופן (קנט, סע"ד).
 (218) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 283 ואילך.
 (219) במדב"ר פי"ח, כא.
 (220) ישעי' ח, ו.
 (221) ערכין יו"ד, ב.
 (222) ישעי' שם, ז.

מב. וענין זה קשור גם עם כללות הענין דמצות סוכה:

מצות סוכה היא באופן שמקפת את האדם כולו מראשו עד רגליו, היינו, שהאדם כולו, כל מציאותו, נכנס בתוך המצוה, שמקיפה ומסובבת אותו לגמרי²²³, כמו מ"ם סתומה (כנ"ל סכ"ג), שעי"ז נטהר מכל הענינים הבלתי-רצויים.

ובהמשך לזה באה התחלת העבודה של השנה — לאחרי עשי"ת — "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים ענף עץ עבות וערבי נחל"⁵², שעל זה אמרו במדרש²²⁴ "פרי עץ הדר זה הקב"ה שכתוב בו²²⁵ הוד והדר לבשת, כפות תמרים זה הקב"ה שכתוב בו²²⁶ צדיק כתמר יפרח, ענף עץ עבות זה הקב"ה דכתיב²²⁷ והוא עומד בין ההדסים, וערבי נחל זה הקב"ה דכתיב בי²²⁸ סולו לרוכב בערבות גו".

ובהקדמה — שאין זה בסתירה להפירוש הפשוט שפרי עץ הדר וכו' הם ד' המינים, או להדרש שקאי על ד' הסוגים שבבנ"י (כנ"ל ס"י), כי, כאשר נגשים להמצוה כדבעי למהוי, שזהו"ע "ולקחתם לכם", שצריך להיות "לקיחה תמה"²²⁹, הנה כאשר פוגשים יהודי שהוא בבחינת "פרי עץ הדר", שיש בו טעם וריח, תורה ומעשים טובים, וטוען שהוא "א' גאנצע מציאות", כיון שיודע ללמוד היטב ויש לו ריבוי מצוות, ובמילא מגיע לו כל עוה"ב וכל עוה"ז, לויתן ושור הבר וכו' — הרי לאחרי ההכנה הראוי' תופסים ש"פרי עץ הדר זה הקב"ה", שכל מציאותו עם התומ"צ שלו אינם אלא הקב"ה, "אין עוד מלבדו".

ועד"ז לאידך גיסא, כאשר פוגשים יהודי שהוא בבחינת "ערבי נחל", שאין בהם לא טעם ולא ריח, לא תורה ולא מעשים טובים, וא"כ, כיצד אפשר לומר עליהם "זה הקב"ה" — אומר על כך המדרש: אל תתפעלו! יהודים אלה "גדלים באחוונא"⁵⁵, היינו, שהם באחדות עם שאר בני"י, ועי"ז הם באחדות עם הקב"ה, ובמילא, אפשר לומר עליהם "ערבי נחל זה הקב"ה" באותו אופן שאומרים "פרי עץ הדר זה הקב"ה".

וכאשר לוקחים את כל ארבעת המינים ומכניסים אותם לסוכה, אזי "יודעין דישראל אינון נצוחי"א"⁷⁵, "דידן נצח"²³⁰, היינו, שמנצחים בכל

(227) זכר"א, א, ח.	(223) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ס
(228) תהלים סח, ה.	אשתקד (תו"מ ח"ד ע' 32). וש"נ.
(229) סוכה לד, ב. וש"נ.	(224) ויק"ר פ"ל, ט.
(230) ויק"ר פכ"ד, ג.	(225) תהלים קד, א.
	(226) שם צב, יג.

הענינים שבהם היו צריכים להתמקח בימי הדין דר"ה ויוהכ"פ, ומנצחים גם במלחמה הפנימית עם הגוף ונפש הבהמית, ויוצאים ומכריזים שניצחו בכל הענינים, ועכשיו יכולים לצאת — יחד עם הקב"ה — "לעשות רצונך בלבב שלם", על כל השנה כולה.

* * *

מג. מצד הזמן (השעה המאוחרת) — צריכים עתה להפסיק את ההתוועדות, אבל, לאמיתתו של דבר אין זה הפסק, — ע"ד האמור לעיל (סי"ט) בנוגע לדפנות הסוכה, "שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח", שאע"פ שיש הפסק ה"ז חשוב כאילו כל הדופן סתום —

שהרי יש כמה ענינים ובפרט הענין ד"הקהל" שמשאירים להמשך ההתוועדות מחר בלילה, ויש עוד ענינים שיספיקו גם בשביל מחרתיים... כך שההפסק עתה הוא בבחינת "הכשר" להמשך ההתוועדות מחר. ולכן יברכו עתה ברכה אחרונה — מלבד אלה שנשארים להמשך את ההתוועדות מאוחר יותר.

ונסיים בברכה — שתהי' "שמחת בית השואבה" שמחה (א) פריילעכע שמחת בית השואבה", ולהמשיך השמחה על כל השנה כולה. וברכה מיוחדת לתלמידי הישיבות הנמצאים בד' אמות של תורה — שהרי התוועדות זו קשורה במיוחד עם תלמידי הישיבות — ע"פ מ"ש בתרגום יונתן על הפסוק²³¹ "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", "ותקבלון אולפן חדת"²³², היינו, שענין זה קשור במיוחד עם לימוד התורה — ברכת הצלחה בלימוד התורה.

ויתירה מזה — כדאיתא בירושלמי²³³ "למה נקרא שמה בית שואבה, שמשם שואבים רוח הקודש. . יונה בן אמיתי מעולי רגלים הי', ונכנס לשמחת בית השואבה ושרת עליו רוח הקודש",

ואין זה ענין שהי' רק בזמן הבית, אלא כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר²³⁴ דברי הצ"צ, שכאשר שמענו מהרבי — אדמו"ר הזקן, בעל התניא — את הדרוש בלקו"ת ד"ה ושאבתם מים בששון, בפעם הששית,

(234) שיחת ליל ב' דחג הסוכות תרצ"ז
כתחלתה (סה"ש תרצ"ז ס"ע 162) — נעתק
ב"היום יום" טז תשרי.

(231) ישעי' יב, ג.
(232) ראה גם פרש"י ורד"ק עה"פ.
(233) סוכה פ"ה ה"א.

הי' זה ע"ד שמשם שואבים רוח הקודש, והוסיף: אנו קיבלנו עד אין סוף, והסוף הוא — שיבוא משיח,

וכיון שישנה תורת החסידות — דרוש הנ"ל, ועוד דרושים שבהם נתבארו הענינים שבדרוש זה, והענינים השייכים אליהם כו' — הרי גם עכשיו נותנים לכולנו את הכח להיות משם שואבים רוח הקודש, ולא רק בנוגע ללילה זה, אלא גם בכל יום ויום, בעילוי אחר עילוי, עד אין סוף, עד ביאת המשיח.

יעזור השי"ת לכאו"א מאתנו שנעשה לכל-הפחות פתח כחודה של מחט²³⁵ להתחיל לשאוב, ואח"כ יתן הקב"ה "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"²³⁶, לתלמידי הישיבות ויושבי אוהל את הענינים המצטרפים להם, ולבעלי עסק את הענינים המצטרפים להם, ולהמשיכם — בשמחה רבה — על כל השנה כולה, הן בגשמיות והן ברוחניות. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: אַ גוטן יו"ט.)

